

Eroicului
si
Martiricului
popor
pravoslavnic
sarb

**EPISCOPUL
NICOLAE VELIMIROVICI**

**CASIANA
ÎNVĂȚĂTURA DESPRE
IUBIREA ÎN HRISTOS**

În românește : Anca Sârbulescu

**Editura Ileana
București 1999**

SERBIA ORTODOXĂ ȘI SFÂNTUL SAVA

În Vinerea Mare a anului 1595 turcii, la porunca pașei Sinan, au ars pe o colină din Belgrad moaștele Sfântului Sava al Serbiei, mare ocrotitor al acestei țări. În vestitul său „Prolog de la Ohrida” episcopul Nicolae Velimirovici - el însuși având viață sfântă și fiind prigonit, înseamnă la pomenirea zilei de 27 aprilie când s-a săvârșit acea nelegiuire: „Arzând moaștele, pașa cel viclean nu a putut să-l ardă pe Sfântul care stă viu înaintea tronului lui Dumnezeu în cer, și viu pe pământ în inimile oamenilor”.

Apoi adaugă: „Credința cea adevărată va fi prigonită în această lume. Domnul Însuși a spus-o aceasta, limpede, pe față, apostolilor Săi. Biserica ortodoxă, dreapta credință, sunt mereu prigonite - cu doar scurte răstimpuri de răgaz.

Istoria e plină de prigoane venite și din afară, și dinăuntru; din afară de la necredincioși iar dinăuntru de la eretici... Frate al meu, credința creștină e tare nu doar atunci când se potrivește cu logica și cu gândirea veacului, ci mai ales atunci când le stă acestora împotrivă. Tot cel ce vrea să trăiască întru bine, va avea parte de prigonire. Apostolii au vestit încă de la început lucrul acesta, și douăzeci de veacuri creștine au purtat ecoul acestei profeții și au adevărat-o. O, Mântuitorule înviat, luminează-ne, ca să rămânem întru bine până la sfârșit, ca să îndurăm prigoana până la sfârșit; a Ta fie slava în veci, Amin."

La îndemnul Mântuitorului, Evanghelia a fost propovăduită la toate neamurile; dar nu toate neamurile au primit-o, iar între cele care au primit-o, nu toate au păstrat-o. Istoria Serbiei este istoria unui neam care a primit, a păstrat și luptă să păstreze mai departe dreapta credință.

Serbia s-a creștinat încă înaintea Rusiei, la propovăduirea Sfinților Clement și Naum, cei dintâi ucenici ai sfinților Chiril și Metodie, iar la sfârșitul veacului al XII-lea o aflăm strălucită împărăție creștină, având cărmuitori evlavioși, închinați cu trup și suflet ortodoxiei.

Marele jupân Ștefan Nemanja după ce a întărit hotarele țării și a ridicat în cuprinsul ei multe și frumoase biserici și mănăstiri a renunțat la tron în favoarea fiului său Ștefan și călugărit la mănăstirea Studenița, ctitoria luând numele Simeon. În aceeași zi, Buna-Vestire a anului 1196, s-a călugărit și soția Ana, la mănăstirea Kursumlia lângă Ioplița. După doar câteva luni monahul Leon s-a dus în Sfântul Munte, urmând pe al său mezin, Rațko - ce avea să fie marele Sava. Rațko, în călugărie Sava, plecase ascuns de acasă cu trei ani în urmă și ițe încercările părinților de a-l readuce din Athos nu s-au împlinit. S-au împlinit în schimb rugăciunile și stăruințele tânărului de optsprezece ani; și astfel Serbia s-a întrarmat, la începuturile ei, cu armura cea mai tare: sfințenia, iar ortodoxia a fost așezată strâns la temelie istoriei și culturii sale dincolo de țesăturile politice, prin viețuirea în Duh.

Ștefan Nemanja - Simeon - a ctitorit mănăstirea sârbă Hilandar din Sfântul Munte unde a și murit în anul 1200. Moaștele sale, izvorând bună-mireasmă și mir, au fost aduse în Serbia la mănăstirea Studenița de fiul său Sava.

Sfântul avea atunci douăzeci și nouă de ani, dintre care unsprezece îi viețuise în Sfântul Munte. La întoarcerea sa, în anul 1204, Serbia era sfâșiată în două, în prăpastia războiului civil. Prin tainice uneltiri cu Ungaria și cu papa Inocențiu III, Vukan (cel mai vârstnic între cei trei fii ai lui Ștefan Nemanja), pizmaș asupra fratelui său Ștefan moștenitorul tronului, a strâns

oaste și a pornit împotriva acestuia.

Acest război fratricid era oglinda - în mic - a uriașului conflict instigat de Apus prin marile cruciade ale Bisericii latine, în 1204, soldații celei de a patra cruciade au cucerit Constantinopolul și mare parte din Bizanț, cuprinzând și Sfântul Munte, care în 1205 a fost așezat sub ascultarea și jurisdicția unui episcop romano-catolic.

Împărăția bizantină era împărțită în două, având un centru politic la Constantinopol și altul la Tesalonic. Patriarhatul din Constantinopol, de care era legată Serbia, era rupt în trei - cu centre la Niceea, unde se refugiaseră împăratul și patriarhul, la Trebizonda și la Ohrida.

În aceste împrejurări zbuciumate, craiul Ștefan al Serbiei s-a gândit să-și alieze țara cu papa de la Roma, ca să se pună la adăpost de atacurile regelui Ungariei și ale latinofililor din Constantinopol.

Atunci, după treisprezece ani de lucrare în țara sa - răstimp în care, fiind arhimandrit și stareț al mănăstirii Studenița, a străbătut Serbia predicând, învățând poporul, înălțând biserici și mănăstiri, înființând ateliere de pictat icoane - sfântul Sava s-a întors la Athos. Mirul izvorător din moaștele Sfântului Simeon a încetat să mai curgă.

În cei doi ani cât a rămas în Sfântul Munte la Hilandar (1217-1219) starea Serbiei s-a înrăutățit. Poporul cârtea, înfricoșat de îndepărtarea iubitului său Sava. Ștefan i-a scris atunci, rugându-l stăruitor să se întoarcă. A renunțat la legăturile pe care le țesuse cu Apusul, încercând o împăcare cu împăratul bizantin de la Niceea, Teodor Lascaris (1204-1222). Înainte de a se îndrepta din nou spre Serbia, Sava, având însoțitori câțiva călugări de la Hilandar, a călătorit la Niceea unde se afla împăratul și patriarhul Manuel Sarantenos; a cerut de la aceștia ca Biserica Serbiei să fie de sine, stătătoare, independentă ce ar fi fost nu numai în folosul sârbilor, ci ar fi pus și o stavilă încercărilor Romei de a se infiltra în Balcani.

La 6 decembrie 1219, la Niceea, sfântul Sava a fost uns arhiepiscop al Bisericii Sârbe care își dobânda astfel autonomia. Peste o sută și mai bine de ani Biserica Serbiei avea să ajungă autocefală și să aibă un patriarh al ei.

Sava, acum arhiepiscop al Serbiei, a mers cu corabia la Tesalonic. Acolo, la mănăstirea Filocalos, a tradus din grecește în slavonă, împreună cu micul său sobor, Nomocanonul Sfântului Fotie cel Mare din veacul al IX-lea, texte cuprinzând canoanele celor șapte sinoade ecumenice, comentarii de ale marilor cărturari medievali, învățături ale Sfinților Părinți și felurite edicte ale împăratului Justinian. Această lucrare de mare însemnătate a fost temelia întregii așezări canonice a Bisericii Serbiei.

Întors în țară cu aceste izbânde, Sava a fost întâmpinat cu brațele deschise de fratele său Ștefan. Primul său drum a fost la mănăstirea Studenița, spre cinstirea părintelui său, Sfântul Simeon, ale cărui moaște izvorau acum din nou mirul. Apoi, a așezat scaunul arhiepiscopal la mănăstirea Zica, ctitoria lui Ștefan, făcând din această mănăstire un centru bisericesc dar și politic. La sărbătoarea înălțării a anului 1220, l-a încoronat aici pe fratele său Ștefan ca cel dintâi rege al Serbiei. Această ungere a fost sfârșitul oficial al legăturilor dinastiei Nemanja cu Apusul. Ștefan rămâne în istorie cu numele: Regele Ștefan, Întâiul-încoronat. El a murit la sfârșitul anului 1228, după ce a primit și el tunderea în monahism și numele Simon.

În primăvara lui 1234, Sfântul Sava s-a pregătit pentru o lungă și însemnată călătorie în țara

Sfântă. Spre uimirea tuturor, înainte de plecare a părăsit scaunul arhiepiscopal, lăsând întru-înșul pe ucenicul său Arsenie, ales de soborul episcopilor sârbi la îndemnul lui; alegerea a fost întărită de patriarhul împărătesc din Niceea.

Cine ar fi putut bănuși că marele Sava, cunoscându-și mai dinainte sfârșitul, a asigurat astfel pe mai departe autonomia Bisericii Serbiei? El nu avea să se mai întoarcă viu în țara sa.

Întorcându-se din pelerinajul la Locurile Sfinte, Sfântul Sava s-a oprit la Târnovo, fiind primit cu mare cinste de țarul Ioan Asan II și de întreaga Biserică bulgară. A slujit Sfânta Liturghie și slujba de sfințire a apei la Bobotează, iar numai opt zile mai târziu, la 14 ianuarie 1235, în vârstă de șaiszeci de ani, avea să moară, plâns de toată lumea. A fost îngropat în biserica din Târnovo.

După doi ani moaștele sale au fost aduse în Serbia, cu alai de sărbătoare, și așezate la mănăstirea Mileșeva. Această mănăstire, vestită pentru frumusețea icoanelor și a frescelor sale, și-a dobândit o slavă neasemuită după așezarea într-înșă a moaștelor Sfântului Sava. Mii și mii de pelerini de pretutindeni veneau să se închine aici dumnezeiescului Sava, care a și fost canonizat de Biserica Serbiei în 1253.

În răstimp de două veacuri Serbia a ajuns la o asemenea putere în Balcani, încât la anul 1346 (care este și anul când Biserica Serbiei și-a dobândit autocefalia) regele Serbiei Dușan primea titlul de: „Împărat al sârbilor, grecilor, bulgarilor și albanezilor”.

Doar patruzeci de ani mai târziu, această fală se va stinge; Serbia va pierde pentru mai bine de jumătate de mileniu orice slavă pământească, rămânând să străbată veacurile la lumina candelor creștine, în întunecatele Catacombe ale stăpânirilor străine.

La 15 iunie 1389 s-a dat la Kossovo - „Câmpia Mierlelor” - marea luptă între oastea creștină a țarului Lazăr și armiiile păgâne ale sultanului Murad. Cântecul popular sârbe ne spune că, în ajunul bătăliei, a zburat de la Ierusalim la Kossovo un șoim, ținând în gheare o rândunică; dar nu e o rândunică, ci chiar o scrisoare de la Măicuța Domnului! Ea îl pune pe Lazăr să aleagă între împărăția lumească și cea din ceruri, câștigată cu prețul martiriului. Lazăr a ales. Înainte de luptă, evlaviosul domn, s-a împărțit împreună cu toată oștirea și așa au mers cu toții la sigură pieire. Însă locul unde a curs, împotriva lepădării de Hristos, atâta sânge creștin, nu este locul unei înfrângerii, ci al unei jertfe - pecetea libertății în duh, nepieritoare, a Serbiei ortodoxe.

EPISCOPUL NICOLAE VELIMIROVICI

Este cinstit de Biserica sârbă ca sfânt și numit cu evlavie „Gură-de-Aur” al Serbiei. Această asemănare cu marele Părinte al Bisericii Ioan Hrisostom s-a făcut nu numai pentru că Vlădica Nicolae Velimirovici a fost un strălucit luminător și învățător al drepte credințe, ci și pentru că a împărtășit, precum Sfântul Ioan, amărăciunea vieții și morții departe de țara și de turma sa.

Nicolae Velimirovici s-a născut la 22 decembrie 1880. După strălucite studii de filosofie în Anglia, unde a obținut doctoratul, a studiat teologia la Berna, în universitatea vechilor catolici, dobândind o cunoaștere desăvârșită a gândirii filosofice și teologice apusene într-o perioadă foarte critică pentru spiritualitatea creștină, amenințată de noile erezii atât de înșelătoare ale epocii moderne.

Îmbrățișând viața monahală, Nicolae Velimirovici a luptat din răputeri pentru păstrarea tradiției patristice și ascetice a Bisericii Ortodoxe într-o vreme când și în Iugoslavia începuseră tentativele așa-zisului „aggiornamento”.

Prin slujirea-i fierbinte și scrierile sale Nicolae Velimirovici, episcop de Zica și Ohrida, s-a deșteptat o mare mișcare de înnoire duhovnicească nu numai în mănăstiri ci și în comunitățile parohiale. Calea adevăratei înnoiri – prin rugăciune și nevoită – a fost urmată de mulțimea de ucenici ai săi, călugări și episcopi, dintre care cel mai vestit, marele duhovnic și teolog Justin Popovici spunea: „Să punem asceza în numele lui Hristos împotriva ascetismului schimonosit, creat în numele omului european desfigurată și corupt, în numele ateismului, al civilizației și al antihristului. Datoria de căpetenie a Bisericii toaste este să ridice asceți purtători de Hristos. Ortodoxia naște mereu înnoiri ascetice - de alte înnoiri ea nu știe.”

Marea lucrare (cea văzută!) a episcopului Nicolae Velimirovici a fost întreruptă de cel de-al doilea război mondial. Din 1941 sârbii din Iugoslavia - mai ales cei din ținuturile Croației, din Nordul Sloveniei și Kossovo, au fost supuși unei persecuții cum nu se mai pomenise, în statul totalitar al Croației, întemeiat cu sprijinul Germaniei de Ante Pavelici, au fost uciși 700.000 de sârbi, pentru că nu voiau să se lepede de credința ortodoxă. Mulți episcopi sârbi au fost arestați, torturați și uciși sau au pierit în lagărele de concentrare.

Și în restul Iugoslaviei ocupat de germani, Biserica Ortodoxă era privită ca o primejdioasă forță de rezistență. Patriarhul Gabriel și episcopul Nicolae Velimirovici au fost deportați la Dachau.

Ieșind din lagăr abia la sfârșitul războiului, Nicolae Velimirovici, după un scurt popas în Slovenia, a luat drumul exilului. A murit în America în anul 1956.

CASIANA ÎNVĂȚĂTURA DESPRE IUBIREA ÎN HRISTOS

PROLOG

Într-o zi de primăvară din preajma Paștelui, sosiră la Mănăstirea Mileșeva trei trăsură venind de la Saraievo. Călătorii, toți sârbi, erau oameni de vază din Saraievo și făcuseră acest drum mânați de unul și același țel. În timpul primului război mondial, ei făcuseră următoarea făgăduință: dacă sârbii aveau să-i înfrângă pe austrieci, or să vină să se închine la mormântul Sfântului Sava aflat în această mănăstire, pentru a mulțumi lui Dumnezeu. Toți acești oameni scăpaseră din captivitate mulțumită pătrunderii armatei sârbe în oraș; se numărau printre cei scăpați cu viață, câteva mii - în timp ce frații întru credință, ortodocșii din Bosnia, pieriseră în chinuri îndurând martiriul pentru țara și pentru credința lor.

Erau doisprezece cu totul, dintre care patru femei. Aici însă am să-i pomenesc numai pe trei dintre dânșii, pe cei mai cunoscuți. Unul era Pavel din Saraievo, fiul vestitului Ioan din Saraievo, negustorul de stofe și mătase; un altul Petru Sumrak, medic bătrân, tot din acest oraș și, în sfârșit, Marko Knez, filantrop și om politic.

Drumul fusese lung și obositor; trebuiră să facă două popasuri de noapte ca să se odihnească și sosiră la Mileșeva după trei zile de mers.

În cea de-a doua zi a călătoriei, pe seară, ajunseră în cantonul Priboi, se îndreptară către Mănăstirea Bania, aflată în vecinătate, pentru a înnopta acolo. Mănăstirea aceasta este o ctitorie din veacul al treisprezecelea, a regelui Serbiei Uroș. Se închină, se spală la izvorul făcător de minuni, apoi, plini de voie bună, prinseră să înnoade firul convorbirii pe care o întrerupseseră mai devreme. Cei trei pe care i-am numit se aflau împreună la aceeași masă. Pavel din Saraievo spuse:

- Domnilor, mai înainte de a ajunge la Mănăstirea Mileșeva, trebuie să vă dezvălui o taină. Făcând acest drum, avem cu toții același gând: să împlinim legământul pe care l-am făcut în acest război cumplit, să mulțumim Domnului Dumnezeuului nostru că suntem liberi. Eu însă, pe lângă aceasta, mai am încă o datorie, cu care m-a însărcinat răposatul meu părinte.

Toată lumea din Saraievo a auzit de monahia Casiana; i se mai spunea și „Iulana Cocoșata”. Tatăl meu (care fusese foarte apropiat de tatăl Iulanei) mi-a încredințat un înscris în care este vorba despre dânsa. Înainte să moară, tata mi-a cerut ca, îndată ce se va putea, să merg la mănăstirea Mileșeva și acolo să pun acest manuscris cap la cap cu un altul, întocmit de părintele Calistrat, duhovnicul familiei noastre. Și, pentru că e încă prea devreme pentru a merge la culcare, să vă citesc, cu voia dumneavoastră, manuscrisul pe care mi l-a încredințat tata.

- Da, citește-ni-!! încuviințară ceilalți într-un glas.

Pavel scoase atunci din sacul său de călătorie niște foi îngălbenite de vreme și începu :să citească. Pe prima pagină sta scris:

„Însemnări despre fiica răposatului meu prieten din tinerețe Nichifor Milici, vechi proprietar din Saraievo, și despre marele părinte duhovnicesc Calistrat, starețul mănăstirii Mileșeva. Opresc cu strășnicie a se da pe față acestea înainte de moartea mea, sau înainte de sfârșitul ocupației austriece din Bosnia, sfârșit care nădăjduiesc că va sosi cu ajutorul lui Dumnezeu, cât mai curând. Las acest testament fiului meu Pavel sau moștenitorilor săi”.

Citind acest înscris, Pavel se opri pentru a ne da câteva lămuriri.

- Trebuie să știți, domnilor, că tatăl meu nu era lipsit de talent literar. Publicase în revista „Pagini din Bosnia” o mulțime de poezii și de articole. El și Nichifor Milici erau prieteni nedespărțiți. Iar cât despre părintele Calistrat, acesta venea în casa noastră, ori de câte ori se afla în Saraievo. Din păcate, nu mi-l amintesc prea limpede, căci eram foarte mic pe atunci; țin minte că îi sărutam mâna și că el mă mângâia și mă binecuvânta. Pe Iula cea cocoșată nu mi-o amintesc pe când era în lume, în schimb o țin bine minte pe monahia Casiana. A tras la noi, în cele trei rânduri când a venit la Saraievo.

Și acum, ascultați mai departe cele istorisite de tata.

IULA GHEBOASA

Privighetoarea își isprăvisc cântarea-i de noapte întru slava Ziditorului; în Răsărit se înalță soarele. Soarele uriaș, soarele-idol al închipuițelor păgâne, se înfățișă și el acum, ca o tîpsie mare de aramă din cele făurite de meșterii căldărari pe la iarmaroace, să ducă mai departe, în felul lui, lauda cea duhovicească.

Soare al lui Dumnezeu, soare strălucitor, să nu crezi că tu ești cel care-i deșteaptă pe locuitorii din Saraievo! Mai harnic decât tine, părintele Calistrat e treaz și stă dinaintea icoanei Mântuitorului, făcându-și pravila sfintei Împărtășanii. Nici n-a terminat bine, că cineva îi și bate în ușă.

După obiceiul mănăstiresc, părintele așteaptă să audă rostindu-se, cum e datina în astfel de împrejurări „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-ne pe noi”, ca să răspundă la rîndul lui „Amin”.

Dar, cum cel aflat dincolo de ușă bătea mai departe fără să spună nimic, întrebă:

- Cine-i acolo?

- Eu sunt părinte, deschide-mi! rosti un glas de femeie.

Părintele Calistrat își făcu semnul crucii și deschise ușa. Dinainte-i stătea o făptură mică de stat și cocoșată; era o fată tânără, în straie bogate, cu o năframă pestriță pe cap. Dar ceea ce sărea în ochi mai întâi de toate era cocoașa. Părea că fata e cea purtată de cocoașă, și nu dimpotrivă.

- Iartă-mă părinte, că vin să te supăr așa de dimineață. Nevoia m-a adus.

Se apropie, sărută cu gândul aiurea mâna părintelui, apoi spuse mai departe:

- Astăzi după liturghie trebuie să cununi pe cineva, nu-i așa?

- Așa este, răspunse părintele. Am fost chemat să cunun niște tineri pe care încă nu-i cunosc.

Fata scoase de sub veșminte un pistol și strigă:

- Am venit să-ți spun: cu pistolul ăsta am să-l ucid pe mire în fața altarului, după cununie. Da! Iula cea urâtă, Iula cocoșată va face asta, chiar de-ar fi să piară de această armă. Pentru că mirele a fost logodnicul meu, iar el astăzi se căsătorește cu alta.

- Dar, fata mea, încep părintele Calistrat... E o biserică aceea! Cununia a fost hotărâtă, vestirile făcute în văzul tuturor, după rînduială, de trei ori. N-am auzit să fie vreo opreliște la această căsătorie. De ce nu ți-ai făcut întâmpinarea când preotul a întreat în biserică: „Se împotrivesc ceva acestei căsătorii?”

- Degeaba m-aș fi împotrivit, răspunse ea cu mânie. Doi bărbați au rupt până acum legământul făcut mie, și toată împotrivirea mi-a fost în zadar. Acum, iată-l și pe al treilea: de astă dată nu mai pun împotriva lacrimi de femeie, ci pistolul pe care-l vezi!

Ochii îi străluceau ca ai unei leoaice.

Starețul din Mileșeva se găsi deodată în fața unei situații neobișnuite, greu de dezlegat. Își adună puterile și spuse:

- Așează-te, copilă dragă. Stai aici, pe canapeaua asta; povestește-mi ce-i cu tine.

Tânăra se așează iute, cu neliniște, începu să povestească.

- Părinte, istoria mea e lungă, însă am să o înfățișez pe scurt. Tatăl și mama mea au murit, și mi-au lăsat mie întreaga moștenire: turme, păduri, case felurite, negoțuri și bani. Dar, la ce bun, când sunt cea mai slută de pe fața lumii? Mai mult semăn cu o câmilă decât cu o făptură omenească.

Copila suspină, dar urmă stăpânindu-și lacrimile:

- M-am împăcat cu soarta-mi amară, hotărând să nu mă mărit niciodată, chiar de mi-ar fi cerut careva mâna. Iată însă că apare un bărbat, un monstru mai bine zis; lucruse în negustoria tatălui meu și fusese dat afară fiindcă era bețiv, îmi făcea curte; nu era zi să nu-mi laude, pasămite, frumusețea: ce față de înger! Ce ochi, precum cerul! Ce mânușițe gingașe și albe ca zăpada! Ce minunăție de păr! Și o tot ținea așa, cu lingușelile-i neroade.

Bătrânul se uită, atunci abia, pe furiș, la fața fetei și în sinea lui își spuse că nefericitul acela nu mințea cu nimic. Coccoașa însă rupea vraja.

- Știam bine că toate nu-s decât minciuni. Dar îmi plăceau; cui nu-i plac minciuni din astea? Sunt singură, n-am pe nimeni pe lume. Și așa, când m-a cerut în căsătorie, am spus da. Începând din acea clipă, avea de la mine bani, oricâți voia. Îi dădeam si când îmi cerea și când nu-mi cerea. Într-o zi a dispărut din Saraievo, fără un cuvânt. Am aflat târziu că s-a căsătorit în Austria, cu o femeie divorțată.

Al doilea a fost un student în medicină, de pe la gurile Kotorului. Pe acesta l-am întreținut până ce și-a terminat studiile. I-am ajutat din banii mei până și pe părinții lui, erau oameni săraci. La isprăvirea școlii, am hotărât să ne căsătorim la vestita mănăstire din Savina. Am venit la biserică, în ziua hărăzită cununiei, împreună cu doica mea, care mă crescuse de mică și pe care o iubeam ca pe o mamă. Am venit; el însă, nu! Fugise cu o noapte înainte, nu se știe unde.

- În mănăstirea noastră nu s-a pomenit una ca asta! strigă bătrânul călugăr; și izbucnind în hohote de plâns, își ascunse fața în mâini.

Trei zile am plâns în poala doicii mele, plâns până ce s-a vărsat și ultima picătură de lacrimă din inima mea.

... Când Pavel ajunse să citească acest episod al studentului în medicină, doctorul Sumrak își prinse capul în mâini și începu a plânge. Toți ceilalți puseră înduioșarea lui pe seama unei inimi simțitoare...

- Te grăbești, părinte? întrebă fata.

- Nicidecum, mai avem încă două ceasuri până la liturghie, răspunse părintele Calistrat.

- Mulțumesc. Am să sfârșesc îndată. După aceste două dezamăgiri, am început să urăsc bărbații, socotindu-i pe toți niște prefăcuți și niște vicleni. Am făgăduit, de față fiind doica mea, că nu mă voi mai gândi niciodată la căsătorie.

Din nefericire însă am căzut într-o a treia ispită. Cel de-al treilea pretendent fu un vecin bogat. Copilăriserăm împreună, merseserăm împreună la școala parohială. Îl cunoșteam ca pe un cal breaz. Dar cine nu-l cunoștea în Saraievo?! Ce-i drept, îi plăcea mai mult tovărășia turcilor decât a sârbilor. Se și legase, de altminteri, frate cu Ismail, fiul mezinului din Bey. Petreceau împreună, bând și jucând cărți. Pe ei nu-i unea nici Crucea, nici Semiluna, ci cafeaua și vânătoarea. Iar eu, părinte, m-am împotrivit cu strășnicie cererii sale în căsătorie. Îmi dădeam seama că nu mă iubește. Dar, în pofida a toate, eram îndrăgostită nebunește. Într-o zi, pierzând la cărți, a venit la mine cerându-mi să-i dau lui una din prăvăliile mele. I-am dat-o fără să stau pe gânduri. A vândut-o și și-a plătit datoria. Oarbă cum eram, i-aș fi dat tot avutul meu. În cele din urmă ne-am logodit. Iar acum, se căsătorește alta! Cunună-i, părinte! Dar îți spun că nu-și va scoate viu pirostriile de pe cap! Am să-lucid chiar în biserică, pentru ca să tremure întreg Saraievo și să se înspăimânte toți amăgitorii, toți cei care caută să înșele femeii. Dar și pentru ca Dumnezeuul vostru să fie mai cuminte, să nu mai învenineze lumea izvodind hoți și mincinoși.

- Fata mea, strigă părintele Calistrat, hulești! Cu ce-i vinovat Dumnezeu aici?

- Nu! Nu mai cred că Dumnezeu este bun. Credeam odinioară, credeam din tot sufletul. Mă rugam. Cântam în corul bisericii. Dar răutatea oamenilor m-a îndepărtat și de Dumnezeu și de Biserică. Astăzi voi fi eu Dumnezeu care face dreptate. Și am să curăț lăcașul Lui de sângele necurat al celui care și-a călcat în picioare cuvântul dat. Singură am să-mi fac dreptate, am să fac dreptate pentru mine, Iula cea gheboasă și pentru toate gheboasele de a căror nenorocire se folosesc bărbații.

- Nu mai huli! strigă părintele. Dumnezeu dreptății există, și bine făceai înainte crezând așa cum au crezut și strămoșii tăi, până ce te-ai lăsat amăgită de oameni îndrăciți. Există Dumnezeu, dar există și vrăjmașul Său, Satana. Iar Dumnezeu i-a făcut pe oameni liberi, i-a lăsat să aleagă între El și vrăjmașul Lui. Dumnezeu este bun, Dumnezeu nu greșește, chiar dacă logodnicii tăi au căzut în jugul diavolului, și chiar dacă tu ai primit cu ușurătate tovărășia lor și te-ai lăsat prinsă în plasă. Astăzi, în zi de Duminică, în ziua Domnului, căiește-te pentru hulele tale, căiește-te în fața mea, care sunt slujitorul lui Dumnezeu!

- Nu mă căiesc! Nu mă răzgândesc! Astăzi eu voi fi Dumnezeu și voi fi deasupra vieții acestui ticălos și deasupra vieții mele! Iartă-mă părinte că te-am supărat.

Se înclină și ieși.

Calistrat scrisese în grabă un răvaș și îl trimise celor doi care urmau să se căsătorească, dându-le de știre că în acea zi nu putea să-i cunune. Iula însă nu știa nimic despre acest lucru.

PĂRINTELE CALISTRAT

Când toaca de lemn vestea vecernia în lăcașele creștine, părintele Calistrat se afla într-o veche bisericuță sârbă.

Orașul Saraievo, nepăsător, șncepea să se veselească. Părintele Calistrat nu lua în seamă această zarvă mai mult, să spunem, decât larma vrăbiilor, sau decât țipătul păsărilor de noapte. El nici nu încuviința; nici nu osânda acest fel de viețuire.

Două căi sunt, spunea dânsul. Calea mănăstirească și calea lumii.

Cei care apucă pe calea lumească nu-s juruiți să meargă pe această cale până la moarte; călugării, însă, făgăduiesc să rămână călugări până la moarte. Se poate întâmpla ca oamenii din lume, aflându-se la ananghie, dezamăgiți de drumul lor, să se întoarcă și să caute calea cea strâmtă ce duce la viața veșnică.

Călugării însă n-au cum să fie dezamăgiți, Ei pot cădea și se ridică din nou; iarăși cad și iarăși se ridică: mereu pe același drum. Astfel cugeta părintele Calistrat. Ce era pentru el Saraievo, ce era Constantinopol? Aceste cetăți nici nu existau pentru dânsul. El purta într-însul o lume a lui, o lume în care făpturile netrupești țeseau o muzică fără pereche cu cea din lumea de aici.

De cincizeci de ani viețuia în aspră nevoință la mănăstirea Mileșeva. În zori, în amurg, cădelnița dinaintea chipurilor de sfinți zugrăviți pe ziduri și pe icoane; acești sfinți îi erau mai aproape decât oamenii. Oamenii înșiși i se înfățișau ca niște umbre. Pentru părintele Calistrat adevărul se afla dedesubtul icoanelor din vechile ziduri. Ceea ce-i stătea în preajmă, în veșmânt de trup și de sânge, era pentru dânsul la fel de amăgitor ca și umbra. Pe morți îi socotea a fi adevărații săi prieteni - cei vii sunt schimbători; dar tocmai pentru aceea nutrea pentru oameni o milă și o dragoste nesfârșită.

Părintele Calistrat nu intra niciodată în biserica mănăstirii fără să se oprească preț de câteva clipe, dinaintea mării fresce care-l înfățișează pe sfântul Sava.

La ce se gândea în clipele acelea?

„Părinte Sfânt! Tu, la șaptesprezece ani ai lăsat lumea și te-ai legat cu ferecături de Cel ce ne-a zidit pe noi din bunătate și ne asteaptă, tot din bunătate, să ne întoarcem la Dânsul. Eu, la douăzeci și șapte de ani am făcut aceasta. Tu - căpitan; eu - un simplu oștean. Călăuzește-mă pe calea ce duce în împărăție! Îmi pun creștetul în poala ta".

Cu toate că se trăgea dintr-o familie de oameni simpli, părintele Calistrat nu era lipsit de învățătură de carte. Tatăl fusese lucrător în Saraievo; el, fiul, își terminase studiile la facultatea de teologie din Atena. De două ori fusese chemat să fie episcop; nu primise. Oamenii îl venerau și nu numai în ținutul din valea Limului ci în întreaga Bosnie și Herțegovina. Atât creștinii cât și musulmanii îl socoteau ca având darul tămăduirii, pentru că prin rugăciunile lui mulți bolnavi se vindeau. Și cei îndrăciți veneau la dânsul. Episcopii i se spovedeau, întrebat care e lucrul de căpetenie pentru un preot, părintele Calistrat răspundea:

- Mai întâi și mai întâi trebuie să fii în legătură cu Stăpânul; apoi cu sfetnicii lui; și abia după aceea cu robii lui. Stăpânul este Hristos; curtenii Lui sunt sfinții; robii Lui sunt oamenii. Cel ce are de-a face doar cu robii, nesocotindu-l pe stăpân, stârnește mânia acestuia.

Părintele Calistrat știa câte parale fac oamenii din Saraievo. Se ținea departe de furnicarul lor. Dar, din sfântă ascultare față de episcopul locului, venea în oraș. Își împlinea cu dăruire îndatoririle de păstor. Slujea fiecăruia nu ca unui om ci ca lui Dumnezeu Însuși. Din înălțimea cerească unde petrecea duhul lui, pătrundea cu ușurință necazurile omenești, căuta să le vindece și lecuia suferința. Povestea Iulei gheboasa nu-l lăsă în nedumerire, ci stârni într-însul o durere căreia îi răspunse printr-o adâncă reculegere.

Cine poate pătrunde cugetele unui călugăr, ale unui călugăr adevărat? Gândurile lui nu sunt ca ale oamenilor de rând, hoinărind ca un fluture de la o închipuință la alta. Gândurile călugărului sunt mult mai simple. Coborând din cer, el nu poate privi la lucrurile pământești decât cu ochi cerești, scaldând oameni și întâmplări în lumină cerească. Nici nu poate vedea oamenii și faptele lor decât întretesând cerul cu pământul, cu ceea ce este dincolo de natură. Pe scurt, unul ca acesta nu poate gândi înafara rugăciunii, toate cugetele sale fiindu-i adăpate de rugăciune. Așa era duhovnicul din Mileșeva.

Gândindu-se îndelung la Iula gheboasa, părintele își spuse cu hotărâre:

- Nu, n-am nici o putere să o ajut. Cel mai rău este că s-a lepădat de credință. Îl hulește pe Dumnezeu. Mai înainte de orice, să se întoarcă la Dumnezeu. Pentru că dacă îl omoară pe nefericitul acela și se omoară apoi și pe sine, poate că pe el îl scapă de iad, dar o înghite pe ea iadul. Nu, nu pot să o ajut. Doar Tu poți, Dumnezeule preaînalt!

Cu acestea, părintele luă Psaltirea și începu să citească. Psaltirea are douăzeci de catisme. După fiecare catismă, părintele se așternea la pământ și se ruga numai și numai pentru „roaba lui Dumnezeu Iulana păcătoasa”. Rugăciunile părintelui țâșneau din adâncul inimii și o adăpau cu lacrimi.

„Dumnezeule mare și puternic, Tu care pedepsești și iarăși Te milostivești, Tu care îl mântuiești pe om pedepsindu-l și iarăși iertându-l, mântuiește pe roaba ta Iulana păcătoasa! Depărtează de la dânsa pe diavolul care îi întunecă duhul și care te hulește pe Tine, Cel binecuvântat de oștile îngerești. Un duh curat, un duh teafăr nu te hulește. Nu Te hulește decât un duh cuprins de întunecime. Chiar și soarele Tău cel strălucitor se acoperă de întuneric când luna îl ascunde pământului. La fel și diavolul cel întunecat a intrat într-însa; a intrat în sufletul ei și Te acoperă pentru ca ochii ei să nu Te poată vedea. Doamne preabun, Doamne milostiv, ai milă de roaba Ta Iulana, luminează-i duhul, împacă-i inima. Strălucește-o cu Duhul Tău cel Sfânt, ca să se întoarcă la Tine și să Te cunoască pe Tine, singurul adevăratul Dumnezeu și Mântuitorul nostru”.

Așa se ruga părintele Calistrat pentru Iulana după fiecare catismă. După ce termină de citit Psaltirea, citi și Paraclisul Maicii Domnului.

Păsările din Saraievo își începeau abia cântecul din zori când, ostenit, părintele Calistrat își isprăvi rugăciunile și se așeză pe patul său de odihnă.

FAPTE

Iula gheboasa nu știa că părintele Calistrat oprise căsătoria. Așa că se duse la liturghie și se așeză într-un ungher bine chibzuit, lângă strana din dreapta. Știa ea că în timpul slujbei de cununie mirele stă de-a dreapta miresei înaintea altarului. Strângea ascuns sub vesminte, pistolul. Nu-și făcu semnul crucii. Fața îi era albă ca moartea.

Părintele Calistrat vedea toate acestea.

Abia când se termină liturghia, Iula află că n-avea să mai fie nici o căsătorie. Sfârșită de atâta încordare, de-abia nimeri ușa bisericii și ieși cu greu, sprijinită de doica sa. La ieșire, își pierdu cunoștința și, fiind dusă acasă, căzu la pat.

Atunci părintele Calistrat se încredință pe deplin că Iula într-adevăr pusese la cale o crimă în biserică. Mă chemă la dânsul - pe mine Ioan din Saraievo - pentru a mă trimite să-i dau de știre nefericitului aceluia de tânăr, Vule, cum că părintele Calistrat nu avea să-l cunune în biserica din Saraievo nici în duminica următoare, nici mai târziu; niciodată. Și că dacă totuși ar fi hotărât să se cunune în altă parte, să aibă grijă ca nu cumva să se afle în oraș despre acest lucru, și mai ales să nu prindă de veste Iulana.

Auzind toate acestea, mă și dusei să le împărtășesc cui era de trebuință. Tânărul mă ascultă, și în urmă se puse să strige:

. - Am să mă fac catolic, am să mă fac musulman! Totuna-i. Nimeni nu poate să mi-o bage cu de-a sila pe gât pe gheboasa de Iula. Că, dacă o iau în cârcă, o să semăn cu o cămilă cu două cocoșe!

- N-ai pic de rușine, băiete? spusei eu. Dumnezeu te aude și are să-ti plătească așa cum meriți.

Zicând acestea, mă întorsei acasă la mine.

Noaptea dearândul somnul nu se lipi de Iulana. Din pricina mării încordări prin care trecuse nu mai putea să adoarmă. O ținea pe lângă sine pe doică până târziu în noapte, punând-o să-i istorisească mereu câte ceva.

Doica se așeza lângă pat și-i povestea despre vremurile apuse, când vorba era vorbă și prețuia mai mult decât orice înscris din zilele noastre. Cuvântul era de ajuns chiar de-ai fi împrumutat cuiva saci cu aur. Nu se pomenea pe atunci nici de logodne rupte, nici de despărțiri între soți; iar femeile aduceau pe lume câte doisprezece copii și mai mulți.

Ajungând aici, Iulana îi tăia vorba:

- Oh, doică ce ttiult aș vrea să am și eu copii! M-aș mărita numai și numai ca să am copii! Pe bărbați îi disprețuiesc, dar iubesc atât de mult copiii! Poate fi pe lume ceva mai frumos decât copiii? Și mai ales mulți copii? Nu o floare, ci un mănunchi întreg!... Dar spune-mi, doică, ce crezi despre părintele Calistrat?

- Cred, copilița mea, că este un om sfânt.

- Ei, asta-i! Sfânt! Un prefăcut, ca toți ceilalți.

- Nu, copila mea, nu, mielușelul meu; el nu-i ca ceilalți. Trăiește în sărăcie mai lucie decât oricare nevoiaș din Saraievo; și cu toate astea ne hrănește pe noi toți cu duh și cu adevăr. Când slujește în biserică - am văzut cu ochii mei, și nu numai eu - fața lui strălucește ca soarele. Până și turcii îl respectă; îl numesc „Părințelul”. Nevestele lor îi cer să se roage pentru ele, îi aduc copii de-ai lor bolnavi. Este părintele nostru duhovnicesc, porumbița mea!

-Gata doică, lasă fleacurile. Du-te de te culcă.

O, Dumnezeule, cât e de nepătruns sufletul omenesc! Pe când vorbea împotriva lui Dumnezeu și a slujitorului Lui, în străfundul inimii sale Iulana mai găsea încă tărie să se dezică de cuvintele sale: căci în fiecare zi o trimitea pe doică după părintele Calistrat. Părinteie își găsi timp pentru dânsa; veni de trei ori într-o singură săptămână.

- Îți tnulțumesc, părinte, pentru că nu l-ai cununat duminica trecută pe nemernicul acela. Dar, ai să-l cununi duminica ce vine! Duminica ce vine, să știi, ai să ai doi morți înaintea altarului: nu mi-am schimbat gândul. O să-l omor și o să mă omor și pe mine!

Părintele se cutremură până în adâncul ființei sale, ca și când ar fi auzit vocea vrăjmașului ieșind din fundul iadului.

- N-ai să-l ucizi, spuse el, nici duminica ce vine, nici în altă duminică. Câtă vreme am să fiu eu în Saraievo, eu, unul, n-am să-i cunun. Liniștește-te și aruncă-ți pistolul în râu. Avem un Judecător mai mare și decât tine și decât mine. Dar Acela nu face dreptate din răzbunare ca tine, ci din dragoste. Este o dreptate mai înaltă, o dragoste mai înaltă.

- Ce-o mai fi și dragostea asta mai înaltă? Tare-aș vrea s-o aflu și eu! Doar dragostea e peste tot la fel! făcu față, batjocoritor.

- Copila mea, nu-i poți vorbi despre iubirea cerească unuia care și-a pierdut credința în Dumnezeu. Numai când te vei întoarce la credința pe care o aveai odinioară, numai și numai atunci ai să fii în stare să ascuți și să înveți despre această dragoste mai înaltă, dumnezeiască, dragoste care nu are de-a face cu frumusețea sau cu urâtenia trupului. Rădăcina din care crește grăunțele nădejzii, cea care poartă roadele de aur ale iubirii, este credința.

Într-alt rând, Iulana plânse mult în fața părintelui; se căina că Dumnezeu o făcuse așa de urâtă.

- Dar te încredințez, fata mea, că Dumnezeu te-a făcut astfel tocmai pentru că te iubește nespus de mult. Ia spune-mi, ce-i mai rău: să ai umerii strâmbi, sau să fii orb?

- Oh! E cumplit lucru să fii lipsit de vedere!

- Vezi! Orbirea e cu mult mai îngrozitoare decât beteșugul tău. Am văzut la viața mea sute de orbi, dar nici unul dintre ei nu era necredincios. Dimpotrivă, nutreau o credință vie în inima lor, iar unii dintre ei cântau laude lui Dumnezeu mai frumos decât cei mai buni preoții. Infirmitatea ta e o nimica toată, și cu toate astea cârtești.

Ce-ai fi vrut? Să te faci Dumnezeu frumoasă ca o zână, și să mai fii și bogată pe deasupra? Îți spun că rar am văzut, și nici n-am auzit vorbindu-se și nici n-am citit, despre vreo preafrumoasă care să-și fi folosit frumusețea altfel decât la pierzarea sufletului său!

A doua zi Iulana se duse din nou la biserica cu pistolul. Punea la îndoială cuvântul părintelui Calistrat, cum că n-avea să-l cunune pe Vule. Dar ce aștepta ea nu sosi. Se întoarse acasă cu doica.

Cu toate acestea, în acea zi se întâmplă un lucru cu mult mai groaznic. În ziua aceea Vule cel ce jurase strâmb făcuse nunta într-o biserică din împrejurimi, afară din Saraievo.

Pe când însurății se întorceau împreună cu nuntașii de la cununie, se iscă o încăierare și mirele fu ucis. Mireasa dispăru fără urmă, de parcă ar fi înghițit-o pământul. Nimeni nu știa nici cine-l ucisese pe mire nici cine o răpise pe mireasă. Dar un nume flutura pe buzele tuturor. Ibrahim, fiul muezinului.

Pe atunci, stăpânirea turcă din Bosnia era mai nedreaptă ca oricând. Așa că nimeni nu cuteză să pună plângere împotriva lui Ibrahim, ori să scotocească prin haremul acestuia. Eu, cel dintâi, i-am adus părintelui Calistrat la cunoștință cele întâmplate. Părintele s-a ridicat în picioare, s-a așezat în fața icoanei rămânând tăcut câteva clipe, apoi a spus: „Dumnezeule, ai milă de sufletul lui!”

Când am adăugat că merg să-i dau neîntârziat de știre Iulanei că Dumnezeu a făcut dreptate, părintele îmi aruncă o privire aspră:

- Du-te Ioan, zise el, și spune-i să nu se bucure. Să trimită pistolul în piață la vânzare și cu banii luați pe el să cumpere o lumânare pe care s-o aprindă pentru sufletul celui ucis.

Aflând de la mine ceea ce se întâmplase, Iula prinse să bată din palme și să dănțuiască. Dar când adăugai îndemnul părintelui se opri și rămase pe gânduri. Apoi se apropie de mine, spunându-mi:

- Părintele are dreptate. Dumnezeu și-a împlinit partea Sa, iar eu la rândul meu voi face ceea ce dorește părintele.

Trimise pistolul la vânzare, în piață.

Aprinse o lumânare pentru sufletul lui Vule.

După toate aceste întâmplări, doica se mai duse de vreo câteva ori la părintele Calistrat, poftindu-l să mai treacă pe la ele. Părintele însă nu se mai duse.

Aflând că părintele avea să se întoarcă la Mileșeva, Iula merse împreună cu doica sa la chilia lui, într-o dimineață.

- Am venit, părinte, spuse doica, să ne binecuvântezi înainte de plecare. Destul te-am supărat până acum.

- Am să te binecuvântezez, spuse părintele, însă Iulanei nu-i pot da blagoslovenia mea. Pe ea o să o binecuvântezez când își va spăla în lacrimi cuvintele rostite împotriva lui Dumnezeu și nelegiuirea pe care avea de gând s-o săvârșească dinaintea sfântului altar.

Amândouă începură să plângă, Iulana izbucni în hohote, ascunzându-și fața în mâini:

- Iartă-mă, părinte, salvatorul meu, spuse ea plângând. Tu m-ai împiedicat să fac răutate în lăcașul Domnului. M-ai oprit să fac de ocară neamul meu și creștinătatea, înaintea turcilor și înaintea pururea pomeniților mei părinți.

Și căzu la picioarele părintelui. Acesta o ridică cu blândețe și îi spuse:

- Dumnezeu copila mea, a fost mântuitorul tău, nu eu. Fii recunoscătoare față de El, stăruiește în căință. Astfel vei fi binecuvântată și te vei face plăcută lui Dumnezeu. Acum mergi în pace.

IV. CASIANA

Furtuna îl pune pe om la grea încercare. Iar când se iscă furtuna astfel încercarea e și mai grea. Fără furtună însă, nici marea nu se limpezește, nici sufletul.

Într-o zi de vară, pe la începutul postului Adormirii Maicii Domnului, Iulana se afla împreună cu doica sa la mănăstirea Mileșeva. Sufletul îi era răscolit.

- Am venit să te vedem părinte, spuse doica. De când ai plecat, orașul Saraievo e pustiu. Ai legat-o pe Iula. După Evanghelie, numai sfinția ta poți, dacă vrei, să o dezlegi.

Părintele Calistrat le primi cu dragostea unui tată. Le rândui să locuiască împreună cu închinătoarele care veneau la mormântul sfântului Sava. Dintre acestea multe erau suferinde sau aveau copii bolnavi și nădăjduiau să se tămăduiască prin rugăciune. Altele, care se vindecașeră în acest fel, sau care primiseră în chip minunat împlinirea lucrului pentru care se rugaseră, aduceau acum drept recunoștință daruri pentru mănăstire. Mai erau și fete logodite care făgăduiseră, potrivit unui obicei din vechime, să slujească lui Dumnezeu și Sfântului Sava timp de câteva luni, înainte de căsătorie. Aceste tinere munceau prin mănăstire: dereticeau în biserică, lucrau la grădină, vedeau de vaci și de oi, coseau, spălau, făceau de mâncare. Urmându-le pilda, Iula și doica începură să muncească și ele, cot la cot cu dânselle. Părintele Calistrat le spuse cu bunătate:

- Nu, voi odihniți-vă; nu trebuie să vă osteniți. Ele sunt fete de la țară, deprinse cu munca. Vouă vă este destul să țineți post și să mergeți la biserică. Seara însă, căutați să stați de vorbă cu ele. Chiar și cei cu știință de carte pot învăța multe în tovărășia lor. Căci au sufletele pline de sfințenie și de evlavie.

Iula primi din toată inima acest îndemn, și căuta să fie cât mai mult în preajma acestor femei simple, cu toate că, simțind că le stârnea milă cu cocoșa sa, se sfia să se apropie de ele. Se perpelea ca pe jar. Dar se folosi mult de dânselle, mai ales văzând evlavia lor adâncă și teama lor de Dumnezeu.

La început îi spunea doicii:

- Simt că nu sunt bună de nimic; nu-s făcută nici pentru lume, nici pentru mănăstire.

Dar încetul cu încetul, furtuna din inima sa începu să se potolească. Iar după liturghia din ziua Adormirii, mărturisi:

- Doică, mi-ar plăcea mai mult să trăiesc aici decât în Saraievo.

Atât ea cât și doica doriseră să se împărtășească de Adormire. Părintele Calistrat însă le spuse:
- Tu, doică, te poți împărtăși. Tu însă, Iulana, trebuie mai întâi să postești șase săptămâni. E un canon ușor. Știi doar de ce!

Iula se împurpura la față dar nu rosti nici un cuvânt.

Doica însă se grăbi să spună:

- O să postim amândouă, părinte, timp de șase săptămâni, și o să ne împărtășim împreună. Cum m-ar răbda inima s-o știu pe Iula mea că ține post de una singură?

- N-ar fi ținut post de una singură, surâse părintele cu blândețe; mai e cineva care i-ar fi ținut tovărășie.

Căci părintele Calistrat postea totdeauna.

Iula începu să plângă. Plângea mult, mai ales noaptea. După ce trecu sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului, oamenii se întoarseră pe la casele lor. Prin mănăstire nu mai rămaseră decât femeile bolnave și cele care își aveau de împlinit făgăduința.

Într-o zi, Iula o chemă pe doică:

- Vino repede să-ți arăt ceva. Și îi arată un mormânt mic, ascuns în iarbă.

- Uite ce scrie pe piatră: *Monahia Pelaghia*. Cum, doică? Se poate ca într-o mănăstire de călugări să trăiască și o călugăriță?

- Să-l întrebăm pe părintele Calistrat, copila mea.

Părintele Calistrat le lămuri că sub stăpânirea turcă dispăruseră mănăstirile de femei care înfloriseră odinioară în împărăția sârbească. De aceea, puteai nu o dată găsi prin mănăstirile de călugări viețuind vreo monahie mai în vârstă.

- Oare n-aș putea să mă fac și eu călugăriță? Cooșă doar îmi ține loc de bătrânețe!

- Nu, fata mea, acest lucru nu-i la îndemâna oricui, spuse părintele. Rar se ridică cineva la această stare. Și doar dintre aceia care pentru dragostea lui Hristos, se urăsc pe sine.

- Păi, eu, părinte, tocmai: îmi urăsc trupul! Îl disprețuiesc, mi-e silă de el!

- Nu acesta-i lucrul de căpetenie; nu ajunge. Trebuie să ne urâm și sufletul, după cuvântul Mântuitorului: „*Dacă vine cineva la Mine și nu urăște chiar și sufletul său însuși, nu poate să fie ucenicul meu*” (Luca 14,26).

- Cu ajutorul tău, părinte, am să încerc și eu să-mi urăsc sufletul, șopti fata, plecându-și capul.

În ajunul Înălțării Sfintei Cruci, doica Iulanei se îmbolnăvi. În ziua Sărbătorii, părintele Calistrat o împărtăși pe Iula în biserică iar pe doică în patul ei de suferință. A doua zi, doica își dădu sufletul. Fu îngropată lângă biserică.

Iula se simți ca înjumătățită. Acum plângea și mai mult. Ochii îi erau roșii de atâtea lacrimi. La patruzeci de zile, doica i se înfățișă Iulei m vis spunându-i:

- Tu ai să rămâi aici pentru totdeauna. Să-l ascuți pe părintele Calistrat. Cât despre mine, acolo unde sunt, sunt bine.

Iula îi povesti părintelui visul. El îi spuse:

- Este voia lui Dumnezeu. Nimeni nu poate să rămână în mănăstire până ce nu și-a urât pe omul vechi din sine, până ce nu a pus în loc un suflet primenit, plin de dragostea lui

Dumnezeu.

În ajunul Crăciunului, eu, Ioan de Saraievo, am primit împuternicire să-i vând toate bunurile, înafară de casa părintească, unde viețuiseră toți ai săi și în care se născuse și ea. Luase hotărârea să întemeieze în această casă un orfelinat pentru copiii sârbi.

Din prețul vânzărilor, o treime avea să meargă la orfelinat, o treime la mănăstirea Mileseva, și o treime la biserica din Saraievo, acolo unde voise ea să facă ucidere de om.

M-a numit mandatar al său, dându-mi dreptul de a mai avea pe lângă mine o persoană sau două care să mă ajute. Am făcut totul după cum dorise.

În anul următor, după Paște, Iula veni în Saraievo. Văzându-și casa plină de copii, plânse de bucurie:

- Dumnezeu mi-a dat ceea ce mi-am dorit, mulți copii!

Însă nu zăbovi în oraș, ci se întoarse cât putu de repede la mănăstire.

- Nu pot să mai rămân, îmi spuse ea. Aici totul îmi pare străin. Până acum am fost „Iula cea gheboasă”, acum sunt doar „gheboasă” - dar nu numai la trup, ci și la suflet, înainte, nu știam că și sufletul îmi e cocoșat. Însă părintele Calistrat are să mi-l îndrepte. Rămâi cu bine!

Iula petrecu în mănăstire trei ani ca novice. Adună copiii din sat și alcătui cu ei un cor. Cerceta bolnavii din cătunele apropiate, aducându-le mângâiere și ajutor. Acum oamenii veneau la mănăstire și mai des; pe lângă părintele Calistrat, o aveau și pe ea.

După împlinirea acestor trei ani de așteptare, părintele Calistrat îi dădu straiul monahal, dinaintea mormântului Sfântului Sava.

O numi Casiana. Iula strălucea de bucurie.

- Îmi place mai mult acest veșmânt decât dacă aș fi mireasa unui rege!

-Dar ești mireasa unui rege, îi spuse râzând părintele, și nu a unui rege de rând; mirele tău este regele regilor!

Și Iula a înțeles.

În ziua de Adormire, după liturghie, părintele Calistrat se așeză în pat și o chemă la sine pe Casiana. Îi înmâna un manuscris, spunându-i:

- Nu am altceva să-ți las. Am scris aici tot ce am spus de-a lungul anilor, până în clipa de față. Astăzi, îngerul Domnului mi-a dat de știre că peste trei zile va lua sufletul meu. Tu, fata mea, să-ți duci înainte lucrarea și să sporești tot mai mult în dragostea lui Dumnezeu.

Și într-adevăr după trei zile părintele Calistrat își dădu sufletul. Casiana îi ținu lumânarea și îi închise ochii.

Un mare duhovnic ca părintele Calistrat nu se întâlnește decât o dată la o sută de ani.

Părinții care i-au urmat în Mileșeva erau mai puțin încercați. De aceea oamenii o iubeau și mai mult pe Casiana, pentru că ea era adevărata moștenitoare a iubirii și a evlaviei atât de

înalte, pe care le întrupase și le dăruise părintele Calistrat.

Am să termin adăugând următoarele: în zilele noastre, dreptcredincioșii sârbi și chiar și unii musulmani vin la Mileșeva atrași de trei lucruri. Acestea sunt: mormântul Sfântului Sava, amintirea părintelui Calistrat și monahia Casiana.

Slăvit să fie Dumnezeu și Sfântul Lui, Sava. Dumnezeu să odihnească sufletul părintelui Calistrat, iar maicii Casiana să-i dea sănătate și viață lungă.

Ioan din Saraievo

...Aici se termină, domnilor, manuscrisul tatălui meu, Ioan din Saraievo. Vă mulțumesc pentru atenția cu care ni-ați ascultat. Și acum să mergem să ne odihnim. Ne așteaptă încă o zi întreagă de călătorie până la mănăstire.

ÎNTR-UN ZIDURILE MĂNĂSTIRII

Pelerinii noștri ajunseră cu bine la Mileșeva. Acolo ținură un post mai aspru în vederea Sfintei Împărtășanii din Joia Mare - ziua celei dintâi Împărtășiri din lume. Se pregăteau astfel să întâmpine cu bucurie Sfintele Paști. Luară parte la toate slujbele și se închină la mormântul Sfântului Sava. Aprinseră lumânări la mormântul părintelui Calistrat și la mormântul monahiei Casiana. Pavel era m fruntea tuturor; el aprinse lumânări la toate mormintele din jurul bisericii.

Mormântul Casiane se afla în partea de miazăzi a bisericii. Nici un fel de semn nu ducea într-acolo; aceasta fusese dorința ei. Mormântul era așternut cu plăci de marmură. Pe una din ele sta scris: „Monahia Casiana”. Marmura era înegrită de mulțimea lumânărilor pe care le aprindeau credincioșii.

Pe mormânt erau flori, unele uscate, altele abia aduse, precum și o mulțime de lucrușoare, ofrande pe care oamenii le puneau acolo în semn de recunoștință.

Într-o zi, pe când călătorii noștri se aflau la mormântul Casiane împreună cu alți închinători care aprindeau lumânări, împodobeau mormântul și se rugau, un țăran bătrân, privindu-i spuse:

- A ajuns la sfințenie domnilor, a ajuns la sfințenie! Îmi amintesc prea bine. Plângea de mila fiecăruia, și plângea și de bucurie. Nu s-a mai văzut pe la noi atâta frumusețe.

- Aferim! strigă și un musulman de prin partea locului. Așa este. Dar tare mult a mai suferit! Și turcii au chinuit-o, și creștinii. O dată un guvernator otoman a aruncat-o în temniță și a poruncit să fie biciuită, pentru că, zicea el, turcii se fac creștini din pricina ei!

Iar niște haiduci sârbi, dimpotrivă, au bătut-o pentru că obișnuia să se ducă pe la casele musulmane și să ajute pe turcii nevoiași. Și tot dădeau în cocoașă! A purtat răni până la moarte.

Suflet sfânt, fie ca osemintele tale să răspândească mireasma Raiului!

Auzind toate acestea bătrânul Sumrak izbucni din nou în hohote de plâns. Și din nou tovarășii lui, privindu-l, gândiră ca și la mănăstirea Banja când Pavel le citise însemnările tatălui său, că bătrânul plânge fiind prea din cale afară de simțitor.

Pavel îi rugă stăruitor pe călugări să caute manuscrisul despre care pomenea tatăl său -manuscrisul pe care părintele Calistrat i-l dăduse Casiane. Nu se găsi nimic. Scotociră prin toată biblioteca, prin tainițe, printre veșmintele rămase de la călugării răposați, prin perne și prin saltele.

Pierise fără urmă. Mai mult, toți spuneau că nici nu auziseră vreodată vorbindu-se despre o astfel de scrisoare.

Într-o seară, doctorul se apropie de Pavel, și îi șopti la ureche:

- Manuscrisul pe care îl căutați se află în biserică, sub altar.

- De unde știi? întrebă uimit Pavel.

- Știu. Și mai știu și altele. Casiana ținea scrisoarea ascunsă sub altar. În fiecare sâmbătă o lua în chilie la ea și o citea noaptea, ca pe o cârtică de rugăciuni. Iar a doua zi, duminică, o pune la loc!

A făcut mereu acest lucru, de la moartea părintelui Calistrat și până ce a închis ea însăși ochii!

Dacă nu a luat manuscrisul cu ea în mormânt, acolo trebuie să fie, în sfântul lăcaș.

Și mai uimit, Pavel îl chemă pe stareț și merseră împreună în biserică. Acolo, într-adevăr, starețul dădu la iveală de sub altar o teacă de piele în care se afla manuscrisul. Cuprins de o nețărmurită bucurie, Pavel își chemă cei doi prieteni și, împreună cu starețul, intrară într-o chilie să-l citească în liniște.

Spre marea surprindere a lui Pavel însă, doctorul Sumrak murmură că el n-avea să vină cu dânșii. Cunoștea, spuse el, prea bine cuprinsul scrierii părintelui Calistrat, deoarece Casiana i-l dădea și lui să-l citească; îl citise de multe ori.

Pavel și Marko Knez se închiseră așadar într-o chilie împreună cu starețul pe care îl rugară să dea citire manuscrisului, fiind, dintre toți, cel mai obișnuit cu scriitura părintelui Calistrat.

Făcându-și semnul crucii, starețul începu să citească fără grabă, oprindu-se după fiecare frază. Și cum ceilalți doreau ca anumite părți să fie citite din nou, îi prinseră zorii.

VI O SUTA DE CAPETE DE ÎNVĂȚĂTURĂ DESPRE IUBIREA ÎN HRISTOS

Urmând rugăminții tale, fiică, îți scriu acestea:

1

După cum realitățile lumii cu însușirile și lucrările lor, sunt simboluri ale realității spirituale, la fel stau lucrurile și cu iubirea pământească: ceea ce oamenii numesc îndeobște „dragoste” nu-i de fapt decât un simbol nedesăvârșit al adevăratei iubiri cerești.

2

Tot ce este se împarte în: creat și necreat. Dumnezeu este necreat! Toate celelalte sunt create. Iar iubirea, și ea, este necreată, este veșnică. Iubirea nu-i o însușire a lui Dumnezeu, ci însuși numele Lui, desăvârșirea ființei Lui. Căci ni s-a spus: „*Dumnezeu este iubire*” (1 Ioan 4, 8).

3

Ni s-a mai spus că Dumnezeu este Adevărul, și Cuvântul. „*Eu sunt Cel ce sunt*”, Eu Însuși, Cel neschimbat. Iar Cuvântul este arătarea Dumnezeului celui ascuns. După cum Adevărul și Cuvântul sunt în veșnicie la Dumnezeu, la fel este și Iubirea. Și precum spune Cuvântul despre Sine Însuși: „*Eu sunt Alfa și Omega... începutul și sfârșitul*” (Apoc. 22, 13), la fel poate spune despre sine și Iubirea: „*Eu sunt Alfa și Omega... începutul și sfârșitul*”.

4

Dumnezeu S-a înfățișat neamului omenesc ca Iubire, prin arătarea Sfintei Treimi întru Unul Singur Dumnezeu; de asemenea și prin întruparea lui Dumnezeu Cuvântul, în vechiul legământ al Legii, Dumnezeu doar S-a vestit pe Sine, ca Sfântă Treime. Iubirea și-a luat locul parcă pe nesimțite printre celelalte porunci ale Legii (Deut. 6, 5; Levit 19, 21). Lumea nu era încă pregătită să primească învățătura despre Sfânta Treime, prin urmare despre iubire. Iar iubirea ca poruncă, aflată ultima între poruncile Vechiului Testament, ajunge să fie porunca cea dintâi în Testamentul cel Nou.

5

În lumea închinătoare la idoli, pe lângă credința într-o singură divinitate sfântă era și o credință în Treime. Hindușii credeau și mai cred încă în Trimurti, cei trei mari zei, dintre care unul, Șiva, este potrivnicul, cel care dărâmă ceea ce zidesc ceilalți doi zei, Vișnu și Brahma. Și egiptenii credeau în trei divinități, însă ca familie a dragostei trupești: Osiris și Isis creează pe Horus, care-l omoară pe Osiris distrugând acea monstruoasă căsătorie.

Până la Hristos oamenii izbutiseră, prin înzestrarea spirituală ce o aveau și prin strădaniile proprii, să dea naștere unor mari civilizații, și asta pe toate continentele; însă la înțelegerea dreaptă a lui Dumnezeu ca Unul în Sfânta Treime, și prin urmare ca iubire, ei n-au putut ajunge.

Islamismul, cu toate că este o religie dintre cele mai înalte, nu primește în nici un chip învățătura despre Sfânta Treime. În Coran, această învățătură este luată în derâdere; pe zidurile Moscheii lui Omar de la Ierusalim se află încrustată următoarea poruncă: „Să știți bine, credincioșilor, că Alah nu are nici un fiu”.

Iar tocmai pentru că, potrivit religiei acesteia, Dumnezeu nu are fiu, nu găsești vorbindu-se nicăieri în Coran despre dragostea lui Dumnezeu ci numai despre dreptatea și despre milostivirea dumnezeiască. Deși Mahomed și-a luat învățătura din Vechiul Testament, pare-se că n-a citit acolo cuvintele Celui Preaînalt: „*Oare Eu, care deschid pântecul, nu las să se nască!*” (Is. 66, 9). Dar, nu numai Mahomed, ci și arienii de odinioară, precum și unitarienii de astăzi, cred la fel.

Să știi fiică, și să nu uiți: taina Sfintei Treimi este taina cea mai adâncă a Dumnezeirii. Dumnezeu nu putea să dezvăluie această taină popoarelor fără de Lege; nu putea să o dezvăluie nici prin Lege. Nici prin oameni. Nici prin prooroci. Prin gura profetilor pe care i-a ales El vestea cu îndeajunsă limpezime doar pogorârea Fiului Său pe pământ, prin care „*pământul se va umplea de cunoștința slavei Domnului, întocmai ca apele care acoperă sânul mării*” (Avacum 2, 14; s. 11, 91). Iar învățătura cea mai de seamă, cunoștința slavei lui Dumnezeu în Sfânta Treime, al căreia unul din nume este Iubire, ne-a dezvăluit-o Însuși Fiul lui Dumnezeu.

Tatăl cel veșnic iubește pe Fiul și pe Duhul Sfânt.
Fiul cel veșnic iubește pe Tatăl și pe Duhul Sfânt.
Duhul Sfânt iubește pe Tatăl și pe Fiul.

Într-o unitate de nepătruns, fără despărțire și fără amestecare. Netrupește, duhovnicește. Din veșnicie în veșnicie, fără început, fără sfârșit, fără schimbare, fără creștere, fără scăzământ, fără timp, fără spațiu, fără nimic dinafară.

Să-ti închipui pe Dumnezeu fără Fiul, sau să ți-L închipui fără iubire - totuna-i. Fiindcă iubirea trebuie neapărat să se răsfrângă asupra cuiva. Doar știi prea bine, fiica mea, că atunci când careva dintre noi spune „iubesc”, noi și întrebăm - și întrebarea se naște de la sine: „Pe cine?” Pe cine să iubească Dumnezeu din veșnicie, mai înainte de a fi lumea, dacă nu pe Fiul Său? Oare la zidirea lumii a început El să iubească? Oare atunci abia a început să aibă El în Sine Însuși iubirea? A câștigat Dumnezeu ceva din zidirea lumii? Ceva ce să nu fi avut El înainte, ceva care să-i fi adus Lui vreă schimbare? Doar e cu totul lipsit de noimă un lucru ca acesta, și împotriva Sfintei Scripturi, care prin descoperire de sus ne învață că în Dumnezeu nu este „nici schimbare, nici umbră de mutare”.

Cine nu crede că pe Fiul lui Dumnezeu L-a născut Dumnezeu Tatăl, nici nu-L poate numi

Tată pe Dumnezeu. Sau minte când îl numește astfel. Sau îi dă doar așa, un titlu onorific, cum zic copiii mici „tataie” când văd vreun bătrânel. Dar poate va zice cineva: Dumnezeu este Tată pentru toți oamenii. La aceasta răspundem: Dumnezeu este Ziditorul, nu Tatăl oamenilor. Dumnezeu i-a creat, nu i-a născut pe oameni. Dacă un fierar are fii, os din osul lui, și mai are și niște unelte meșterite de el, oare nu va face nici o deosebire între copiii lui și lucrurile pe care le-a făurit? Așadar cine numește pe Dumnezeu Tată, fără să-L recunoască pe Fiul Său cel veșnic, singurul prin care din creaturi putem ajunge și noi fii, minte. Apostolul lui Hristos spune răspicat: „*Oricine tăgăduiește pe Fiul nu are nici pe Tatăl*” (Ioan 2, 23).

11

În Crez, ne mărturisim credința „Într-Unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu Unul născut, care din Tatăl S-a născut mai înainte de toți „vecii”. „Născut, nu făcut”. Cum să le mulțumim sfinților părinți ai Bisericii care au cuprins în cuvinte și au pecetluit acest adevăr, fără de care, vorbind de Tată fără a vorbi și de Fiul Lui, am fi rămas mincinoși? Căci, iarăși, dacă Tatăl nu are fiu, cum să fie Tată, și cum, cu ce drept să se numească Tată? Atunci toată cuvântarea noastră despre iubire n-ar fi decât un cântecel nostalgic, lipsit de orice teme și de orice îndreptățire.

12

Dumnezeul iubirii nu are îndreptățire decât în Dumnezeul Sfintei Treimi. Aceasta, fiică, este cheia întregii taine a Iubirii, S-o ai totdeauna la tine. Și crede ce spune marele Sfânt: „Iubirea e mai dulce ca viața”. Și mai tare decât moartea, adaug eu.

13

Să avem pururea întipărit în cugetul nostru, atunci când vorbim despre iubirea din Sfânta Treime, că Dumnezeu este iubire, și iubire cu totul în duh. Într-atât Îl iubește Tatăl pe Fiul, încât este cu totul în Fiul. Iar Fiul într-atât iubește pe Tatăl, încât cu totul este în Tatăl; și Duhul Sfânt este în iubire cu totul în Tatăl și cu totul în Fiul. Fiul lui Dumnezeu mărturisește despre aceasta spunând: “*Eu sunt în Tatăl și Tatăl este în Mine*”. (Ioan 14, 10). La fel este Fiul și în Duhul Sfânt și Duhul Sfânt este în Fiul. Scriptura mărturisește că Hristos cel înviat „suflă” asupra ucenicilor și le spune: “*luați Duh Sfânt*” (Ioan 20, 22). Ori nu poate cineva să dea decât ceea ce poartă în sine.

14

Propriu iubirii, fiică, este dorința de a fi în adânc una cu persoana iubită, în dragostea-i arzătoare, Tatăl vrea să se cufunde în Fiul și să fie una cu El. La fel și Fiul în Tatăl. Tot astfel este și dragostea Duhului Sfânt. Dar, în chip de neînlăturat, fiecare rămâne ceea ce este. De aceea se spune că Sfânta Treime este „fără amestec și fără despărțire”. Este nedespărțită pentru că este de o ființă; este neamestecată, pentru că fiecare persoană are ipostasul său deosebit.

Sfânta Treime este întreita flacăra a ființei, a vieții și a iubirii. Iar puterea dragostei pe care fiecare persoană dumnezeiască o poartă celorlalte două vine chiar din această nedespărțire și neamestecare a celor trei. Pentru că, din iubire, fiecare vrea să înalțe și să preamărească pe celelalte două din sfânta Treime. De aceea și spune Fiul lui Dumnezeu: „*Tatăl este mai mare decât mine*” (Ioan 14,28).

Să aprindem și noi de la acest mare foc măruntele, neînsemnatele noastre făclii ale dragostei pământești care fumează și abia pâlpâie și se sting la cea mai slabă adiere.

15

Iubirea de sine însuși nu este iubire, este egoism. De aceea când vorbește despre Alah, Mahomed nici nu pomenește despre iubire, ci numai despre dreptate și despre milostivire. Iar; iubirea dintre doar două persoane trece repede, se prefacă în durere; de aceea în Vechiul Testament" sterpiciunea se socotește un blestem. Iar iubirea adevărată este cea între trei persoane. Așa este pe pământ, fiindcă așa este în ceruri. De aceea numărul trei joacă un rol de seamă în lucrările Ziditorului, cel care este Unul în Treime.

16

Iubirea n-a odrăslit din pământ, ci este un dar din ceruri. Sfântul Casian spune: „Iubirea este numai și numai a lui Dumnezeu și a aceluia care au înnoit într-înșii zidirea după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Iubirea conștientă presupune o persoană conștientă, nu un principiu sau o idee sau un lucru impersonal. O iubire căreia nu i se poate răspunde nu poate fi iubire. Un lucru lipsit de rațiune sau o idee sau un principiu, fie dumnezeiesc sau omenesc, nu poate răspunde iubirii noastre. Nu vorbim așadar de o astfel de dragoste, ci de dragostea între persoane, „fără despărțire și fără amestecare”.

17

Numai o persoană desăvârșită cu o conștiință desăvârșită, cu un duh desăvârșit, cu o putere desăvârșită, poate avea o iubire desăvârșită.

Dumnezeul nostru este acea persoană. Iar lupta pe care orice om o duce pentru propria-i persoană, și ea dovedește că Ziditorul este o persoană. Oamenii prețuiesc mai presus de orice iubirea, pentru că Ziditorul este Iubire. Așa este dintru început, astăzi și în vecii vecilor.

18

Întotdeauna, ceea ce este inferior se dovedește prin ceea ce este superior; niciodată dimpotrivă. Astfel, existența omului se dovedește prin cea a ființelor și a puterilor de deasupra lui. Un filosof european a spus: „Cuget, deci sunt”; această sentință s-a răspândit în lumea toată ca și când ar fi cine știe ce mare lucru. Dar poate el să cugete orice-i trece prin cap; eu nu sunt, cu toate acestea, dacă deasupra mea nu este Cineva care să mă fi făcut, pe mine și lumea întreagă.

Dacă Dumnezeu nu este o ființă rațională mai înaltă decât persoana mea, e limpede că nu exist, că sunt doar o vedenie trecătoare, o umbră, o pulbere stârnită preț de o clipă de suflarea unei adieri, chip efemer menit să cadă din nou în praful din care s-a ridicat, fără să fi avut vreo țintă, fără să fi lăsat vreo urmă. La fel e și cu iubirea. Dacă nu există în Dumnezeu și nu vine de la Dumnezeu, iubirea nici nu-i altceva decât o dorință nostalgică, pe care oamenii o folosesc ca să se îmbete - mică absurditate menită să îndulcească puțin absurditatea cea mare a vieții.

19

„Dumnezeu este iubire și cel ce rămâne în iubire rămâne în Dumnezeu și Dumnezeu rămâne întru el” (I Ioan 4,16).

Veacuri de-a rândul și generații după generații au așteptat oamenii să audă aceste cuvinte care dau viață și lumină, aceste stele care ne îndreaptă calea, ca steaua Betleemului. Aceste cuvinte Apostolul le-a auzit cu urechile lui, le-a simțit puterea și ni le-a dat așa cum le-a primit de la Domnul său. Dumnezeu cel veșnic este Dumnezeu adevărului și al iubirii. Nu are nimic de-a face cu zeii cei mincinoși și îndemnători la ură. Descoperindu-ne acestea, Hristos a prăbușit tot panteonul politeismului în care imaginația omenească așeza pe socluri la fel de înalte pe zei - fie ei buni, fie răi.

20

Nu-i ușor să înțelegi pentru ce a creat Dumnezeu lumile: lumea îngerească mai întâi, apoi lumea naturii materiale cu omul în frunte. De ce a creat Dumnezeu cel trinitar, desăvârșit și ajungându-și Sineși, lumi mai prejos de Sine? Mai prejos: pentru că nu se poate crea un lucru care să fie egal cu cel ce-l creează; naște, da! se poate: Dumnezeu Tatăl a născut un Fiul care este egalul Lui. Omul poate și el da naștere unor copii care să-i fie, în ceea ce privește ființa și existența, egali.

Aici singură Biserica dă răspunsul: toate lumile, văzute și nevăzute, le-a zidit Dumnezeu din preaplinul iubirii care este în Sine, Fiul Său, pentru a-i plăcea Fiului Său. Ca să-I placă Fiului Său din necesitate? Dumnezeu nu are nevoie de nimic care să-L ferească. Întreita-I iubire întrece orice fericire și orice bucurie. El care este desăvârșit, care-și este destul Sineși, de nimic nu are nevoie, pentru că are totul în Sine Însuși.

21

În nesfârșita-I iubire pentru Tatăl, Fiul a vrut să-I placă zidindu-I mulți fii care să-I fie Lui frați; inferiori Lui, dar prin înfiere deopotrivă. Și în Sfatul cel veșnic, Tatăl și Duhul Sfânt din iubire pentru Fiul, s-au înțeles cu Acesta să zidească lumile. Astfel, prin Fiul, s-au făcut toate. „Toate prin El s-au făcut” (Ioan 1,3). Fiul lui Dumnezeu se mai numește și Logos al lui Dumnezeu, sau Cuvânt al lui Dumnezeu, adică chip al lui Dumnezeu (Col. 1,15-17). Într-adevăr: Cuvântul lui Dumnezeu prin care ni s-au dezvăluit mărirea, slava, înțelepciunea și iubirea lui Dumnezeu. Și cui s-au dezvăluit? Lumilor nou zidite.

22

Pentru că printr-însul s-au făcut toate, Fiul este cârmuitorul lumilor, dinaintea Sfatului celui veșnic, și s-a oferit de bunăvoie pe Sine drept jertfă ca un miel nevinovat și neprihănit, „mai înainte de întemeierea lumii” (1 Petru 1,20).

Așa a început nemaipomenita aventură, epopeea zidirii lumii, a căderii, a răscumpărării, a învierii și a înnoirii, după cum s-a spus și s-a proorocit; și totul a fost din iubire, căci Dumnezeu este iubire și nu are alt scop decât iubirea. preaiubita mea fiică de Dumnezeu iubitoare și de Dumnezeu iubitoare.

23

Dumnezeu a făcut puzderiile de ființe cerești raționale: de la arhangheli până la îngeri, duhuri netrupești; i-a făcut după chipul lui Dumnezeu, frumoși și puternici și liberi. Dar, unul din îngerii cei mai înalți, Satan, sau Lucifer (îngerul luminii) și-a folosit strâmb libertatea avută. El s-a depărtat nemăsurat de mult de prezența lui Dumnezeu, și împreună cu legiunile de îngeri care l-au urmat, s-a prăbușit în iad, în întunericul cel mai adânc.

Dumnezeu, potrivit Sfatului Său cel veșnic l-a făcut pe Adam - omul, și pe Eva - femeia; i-a făcut cu trup și i-a așezat în Rai. Dar Satan i-a amăgit prin viclenia șarpelui, iar ei au păcătuit împotriva lui Dumnezeu. Satanei, Dumnezeu nu i-a iertat păcatul - prea de sus căzuse Satan! Omul însă fusese înșelat. Pe Adam, Dumnezeu a vrut să-l ierte, nu însă fără o caință din partea omului; și nu fără o jertfa pe măsură. Fiul Tatălui, Mielul lui Dumnezeu, a venit ca să fie jertfit pentru slobozenia lui Adam și a neamului omenesc. Din iubire. Dat spune cineva că a fost nevoie să se facă și dreptate? Într-adevăr, să se facă dreptate - dar dreptatea este și ea cuprinsă în iubire.

24

„Întru aceasta s-a arătat dragostea lui Dumnezeu către noi, ca pe Fiul Său cel Unul Născut L-a trimis Dumnezeu în lume, ca prin El viața să avem... nu fiindcă noi am iubit pe Dumnezeu, ci fiindcă El ne-a iubit pe noi și a trimis pe Fiul Său jertfă de ispășire pentru păcatele noastre” (Ioan 4,9-10), Prin urmare Dumnezeu Și-a arătat mai întâi dragostea față de noi, și așteaptă ca și noi să-I arătăm dragostea noastră. Pentru iubirea adevărată vom primi răsplătă veșnică; pentru iubirea nesocotită, pedeapsă veșnică. Fiindcă în veșnicia de dincolo de timp, nimic nu-i schimbător, totul e veșnic: și fericirea și chinul.

25

În Iisus Hristos Fiul, Dumnezeu și-a arătat iubirea „care întrece toată înțelegerea”. Acela prin care Sfânta Treime a făcut lumea, a venit ca om purtând trup, tocmai pentru a arăta lumii iubirea Sfintei Treimi, de care lumea până atunci nu știuse. În singurul fel vrednic de o mare iubire: prin cheneză, prin slujire, prin suferință și în cele din urmă prin jertfa de sine.

26

În povestiri și cântece cavalierești, citim că pentru iubitele lor cavalerii îndurau cu bucurie orice suferințe și înfruntau adesea chiar moartea. Dar acele iubite erau vrednice de dragostea și de jertfele lor - cel puțin așa spun poeții. Domnul nostru, dimpotrivă, fiind Însuși fără păcat și fără prihană, a îndurat chinuri și o moarte cumplită nu pentru o iubită pură și plină de credincioșie, ci pentru niște păcătoși, pentru niște ucigași, pentru niște mincinoși, pentru niște hoți și tâlhari nesătui, pentru niște suflete murdare și stricate, duhnind a moarte, moarte înainte de a muri. *„Căci cu greu va muri cineva pentru un drept; dar pentru cel bun poate se hotărăște cineva să moară. Dar Dumnezeu își arată dragostea Lui față de noi prin aceea că, prin noi, Hristos a murit când noi eram păcătoși”* (Rom. 5,7-8).

Nu aceasta este iubirea care întrece orice înțelegere?

27

Iubirea „nu caută ale sale” (I Cor. 13,5), spune Apostolul luând pilda Domnului său. Toate cuvintele și toate faptele Sale, Fiul le înfățișează Tatălui. *„M-am coborât din cer, nu ca să fac*

voia Mea, ci voia Celui ce M-a trimis pe Mine” (Ioan 6,38). „Mâncarea Mea este să fac voia Celui ce M-a trimis pe Mine și să săvârșesc lucrul Lui” (Ioan 4,34). „Cele ce am auzit de la El, Eu acestea le grăiesc în lume” (Ioan 8,26). „Precum Tatăl Mi-a poruncit, așa fac” (Ioan 14,31) „Ca să cunoască lumea că Eu iubesc pe Tatăl” (Ioan 14,31). (O, dacă fiii oamenilor și-ar iubi astfel părinții!) Așadar Fiul se leapădă de voința Sa și se lasă cu totul în voia Tatălui, fără să caute slava Sa, ci slava Tatălui. Tot așa iubește și Tatăl pe Fiul, „și-I arată Lui toate câte face El” (Ioan 5,20). „Tatăl nu judecă pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului” (Ioan 5,22). În sfârșit, „Tatăl iubește pe Fiul și toate le-a dat în mâna Lui” (Ioan 3,35).

28

Duhul Sfânt ia parte întru totul la iubirea Tatălui și a Fiului. Prin Duhul Sfânt a fost cu putință nașterea Fiului, din fecioara nenuntită, Maria, Duhul Sfânt s-a arătat în chip de porumbel la Botezul Domnului. Din apa Iordanului, Iisus a ieșit plin de Duhul Sfânt. Prin Duhul Sfânt scotea Iisus demonii din oameni. Duhul Sfânt a coborât asupra apostolilor la *Cincizecime*. *Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptățit în Duhul* (1 Tim. 3,16). „Câți sunt mânați de Duhul lui Dumnezeu sunt fii ai lui Dumnezeu.” (Rom. 8,14). Singura hulă care nu se iartă este hula împotriva Sfântului Duh (cf. Matei 12,31). Duhul vieții, al puterii, al înțelepciunii, al adevărului, al rugăciunii, al păcii, al bucuriei, al mângâierii, sălășluiește în cei care cred în Hristos, ca în templul Său, și duce mai departe lucrarea lui Hristos, unindu-i pe cei credincioși într-un singur trup sfințit, Biserica, „stâlp și temelie a adevărului” (1 Tim. 3,15). Și mai presus de toate, „iubirea lui Dumnezeu s-a vărsat în inimile noastre, prin Duhul Sfânt, Cel dăruit nouă” (Rom. 5,5).

29

Când se spune așadar: Dumnezeu este iubire, înseamnă că toată Sfânta Treime este iubire: Tatăl este iubire, Fiul este iubire, Duhul Sfânt este iubire. Acesta-i izvorul și arhetipul iubirii între îngeri și între oameni. Izvorul care dă fără să se împruțineze, care primește fără să se îmbogățească.

30

Ascultă, fiică, aceste cuvinte despre nespusa îndrăzneală a iubirii: din iubire Fiul omului se smerește, învață, îngrijește, hrănește, adapă, îndreaptă și cârmuiește, dă bucurie, îndură chinuri, iartă și moare: „*Fiul omului n-a venit să I se slujească, ci ca să slujească El și să-și dea sufletul răscumpărare pentru mulți*” (Matei 20,28). Când slujește, slujește cu bucurie, când este jertfit se jertfește de bunăvoie; fără să-i pese de Sine, ci privind neconținut spre sărbătoarea iubirii cerești veșnice, spre celelalte două fețe ale Sfintei Treimi. Este ușor pentru cine are iubirea. Nil Sinaitul spune: „De îndată ce dobândești sfânta iubire, totul îți este ușor de făcut, ușor de îndurat. Iar fără dragoste nu este nici odihnă, ci totul îți este plin de trudă și cu neputință”.

31

Iubirea este bucurie. Prețul ei este jertfa. Iubirea este viață, iar prețul vieții este iubirea.

32

Iubitorii de bogății, de putere și de glorie, caută mereu alți și alți oameni ca să-și îndestuleze

așa zisa lor, nesocotita lor iubire. Aceștia sunt mereu gata să sacrifice iubirii lor, totul - totul, în afară de ei înșiși. Singurul lucru de care se tem e să fie în slujba altora, să se jertfească ei pentru alții. Prinții acestei lumi și căpeteniile oamenilor au trimis la moarte legiuni întregi numai ca să-și câștige ei glorie și avuție. Iată lucrarea Satanei, ucigașul de om. Cu totul alta e lucrarea Domnului nostru, prietenul omului, care a coborât de pe tronul ceresc și plin de slavă pentru a arăta prin slujirea Sa și prin jertfa de Sine, cât de mare e iubirea lui Dumnezeu pentru oameni. Iubirea lui Hristos e pilda celei mai mari îndrăzneli, în fața acestei vitejii tremurătoare și iadului.

33

Să privim acum fiică, spre zorii omului. Câtă vreme a avut în Sine dragostea de Dumnezeu, Eva era ascultătoare, îl iubea pe Dumnezeu din toată inima, din tot sufletul, din tot cugetul ei, cu o iubire sfântă. Dragostea pentru Adam și pentru splendorile Raiului pălea în fața acestei iubiri. Ce iubea, iubea pentru dragostea lui Dumnezeu, iubea în Dumnezeu. Nu socotea vrednic de iubire nimic ce n-ar fi fost scaldat în lumina Ziditorului. Sufletul ei, îmbrăcat în veșmântul ușor, străveziu, al trupului, era plin de dulceața dragostei dumnezeiești, în iubirea ei pentru Domnul Dumnezeu, putea să se ia la întrecere cu Heruvimii. Nici o dorință străină de Dumnezeu nu-și făcea loc în inima ei, nu-i tulbura cugetul. Trăia și respira în iubirea lui Dumnezeu și era fericită. Așa era mama neamului omenesc, așa era și Adam, strămoșul nostru.

34

Adam și Eva erau dumnezei, mici dumnezei, cum sunt și îngerii în ceruri. Să nu te sperii de aceste cuvinte, fiica mea; le găsești adesea în sfintele cărți ale dreptei credințe. Și însăși Sfânta Treime mărturisește că Adam și Eva erau dumnezei: „*Să facem om după chipul nostru*” (Fac. 1,26). Mai târziu, prorocul David a spus, și mai deslușit: „*Dumnezei sunteți și toți fiii ai Celui Preaînalt*” (Ps. 81,6). Aceste cuvinte au fost rostite și pecetluite de buzele Mântuitorului lumii: „*Dumnezei sunteți*” (Ioan 10,34). Pe acest temei sfătuiește Sfântul Maxim Mărturisitorul: „Să ne deschidem cu totul în fața Domnului, ca să-L primim cu totul în noi și prin El să fim dumnezei”. Așa spun și mulți alți teologi de duh insuflați ai ortodoxiei.

35

Câtă vreme vederea lui Dumnezeu ardea în sufletele lor, Adam și Eva au fost cu adevărat dumnezei, în măsura în care Domnul le hărăzise să existe din iubirea Lui. În răspunsul Său la întrebarea prostească a saducheilor, Mântuitorul spune: „*La Înviere nici nu se însoară, nici nu se mărită, ci sunt ca îngerii lui Dumnezeu în cer*” (Mat. 22,30). Ori, îngerii au fost numiți prin gura Prorocului „dumnezei”: „*Dumnezeu a stat în dumnezească adunare și în mijlocul dumnezeilor va judeca*” (Ps. 81,1).

36

Ce fel de Dumnezeu ar fi acela, cât ar fi el de mic, care n-ar fi stăpân pe faptele lui? Vezi însă că singur Marele Dumnezeu își folosește bine libertatea. Satan, un Dumnezeu mic, cu libertatea ce-a avut-o și-a făcut rău și sieși și altora. Dar tocmai asta au făcut și strămoșii neamului omenesc! Și de cum și-au pierdut iubirea, duhul lor a și fi fost lovit de orbenie. Păcătuiind, nu mai ești liber: dacă Eva ar fi rămas în dragostea lui Dumnezeu ar fi dat naștere, cu Adam împreună, unor prunci „*nu din sânge, nici din poftă trupească, nici din poftă*”

bărbătească, ci de la Dumnezeu” (Ioan 1, 13).

37

Numai o clipă de ușurătațe și Eva, prietena lui Dumnezeu, a și căzut în capcana strâmbătorului de libertate. Satan, vrăjmașul lui Dumnezeu, arhanghelul ajuns „*tatăl minciunii, ucigătorul de oameni*” (Ioan 8,44), a înșelat-o, picurându-i în urechi șoaptele lui mincinoase.

I-a spus: „Hai, mâncați din rodul pomului oprit! Atunci or să vi se deschidă ochii, o să fiți ca Dumnezeu. Dumnezeu știe asta, și tocmai de aceea v-a oprit, ca să nu ajungeți ca El. E gelos, nu vrea să aibă vreun rival”.

Urechile Evei s-au plecat la aceste vorbe, vederea-i duhovnicească s-a tulburat, cugetul i-a fost cuprins de nedumerire. Și s-a încrezut în uneltitorul — împotriva lui Dumnezeu! A dat crezare minciunii împotriva adevărului! L-a urmat pe ucigașul de om - împotriva iubitorului de om! Și, de cum s-a încrezut în șarpele cu chip înșelător, în minciuna învăluită, sufletul ei și-a pierdut armonia, strunele muzicii duhovnicești din sine s-au rupt, iubirea pentru Ziditorul, pentru Dumnezeul iubirii, s-a stins.

38

Apa tulbure nu poate oglindi un chip. Nici Eva nu-L mai poate vedea pe Dumnezeu în oglinda întunecată a sufletului său. Se uită la pomul cunoștinței binelui și răului. Se uită și în sufletu-i tulbure: nu-L mai vede pe Dumnezeu. Dumnezeu a lăsat-o singură. Pe Dumnezeu și pe diavol nu-i poți cuprinde în una și aceeași privire! În cine să-și mai afle Eva un reazem acum? Nu-l mai are decât pe Satana. Nu mai are decât ochi trupești. Se uită cu ochii aceștia și vede: fructul oprit e bun la mâncare, e frumos la vedere, mai dă și știință! Vai însă! Dă nu numai cunoștința binelui, ci și a răului. Iar amestecul de bine cu rău dă naștere numai la rău, nu și la bine.

În locul iubirii, viața Evei se umple acum de trei dorințe: dorința trupului, dorința de stăpânire și dorința de iscodire. L-a pierdut pe Dumnezeu și acum caută să se sprijine de lucruri. Lipsa lui Dumnezeu i-a lăsat însă în suflet un gol pe care nu-l poate umple nici cu lumea întreagă, de-ar fi a sa.

39

Odată despărțiți de iubirea lui Dumnezeu, pe Adam și pe Eva i-a cuprins frica - tovarășa nedespărțită a păcatului. S-au văzut goi. Cât rămăseseră în dragostea lui Dumnezeu, Dumnezeu strălucea într-înșii ca în niște lăcașuri ale Sale sfinte. Pe dinafară erau înveșmântați în lumină, nici nu băgau de seamă că au trup. Înainte de a păcătui nu-i stingherea faptul că sunt goi, nu se rușinau. Dar când s-au încuibat în ei cele trei dorințe, înlocuind iubirea, vederea lor în duh s-a întunecat și ei au început să-și vadă trupurile cu ochi trupești. Când sufletul se golește, când e lipsit de duhovniceasca bucurie, el nu mai poate vedea decât ce-i arată ochii trupești.

40

Pomul cunoștinței purta și roade ale binelui, și roade ale răului, amestecate. Cele ale răului

îmbiau, cum e felul lor, nu prin dulceață, ci prin frumusețea dinafară, prin culorile lor țipătoare. Stârnită de curiozitate, femeia a luat și a mâncat mai întâi din fructul răului, apoi dintr-al binelui. De aceea l-a zămislit mai întâi pe Cain cel rău, apoi pe Abel cel bun. Și după ei s-au născut mai departe, de-a lungul veacurilor, din neam în neam, când răi, când buni.

De aici atâtea înfruntări, lupte și războaie care au umplut istoria omenirii.

Istoria lumii nu este altceva decât un uriaș pom al cunoștinței binelui și răului.

41

Fiica mea, sunt unii care iau ușor păcatul Evei. „Ce mare lucru dacă a luat din fructul oprit?” spun ei. Dar spun așa nu numai ca s-o îndreptățească pe strămoașă, ci și pe ei înșiși, cei înșelați de păcat. „Tatăl minciunii” l-a numit mincinos pe Dumnezeu iar Eva l-a crezut! Dar nu-i cumplit lucrul acesta? „N-o să muriți, așa cum v-a spus Dumnezeu” i-a strecurat el femeii, „ci de îndată ce-o să gustați din fructul oprit o să fiți dumnezei ca El”. Dacă ar fi spus: o să fiți dumnezei ca mine, ar fi fost mai aproape de starea de fapt a lucrurilor. Femeia a crezut că Dumnezeu minte! A crezut că diavolul spune adevărul! Toată lucrarea aceasta a despărțirii de Dumnezeu și apropierii de începătorul minciunii (cu alte cuvinte pierderea iubirii, agonisirea dorințelor trupești) se iscăse în sufletul Evei încă înainte ca ea să se apropie de fructul oprit. Sufletul închipuie, trupul îndeplinește.

42

Odată ce au rămas lipsiți de iubirea lui Dumnezeu, singura iubire adevărată, oamenii au început să numească „iubire” toate patimile și poftele lor. Au numit „iubire” pofta cărnii, nesațul de avuții, curiozitatea iscoditoare, unirea trupească, grija de multe, setea de putere și stăpânire, goana după onoruri. Și ei numesc „iubire” toate acestea din pricina uneltirilor Satanei, care vrea să-i facă să uite de adevărata iubire, iubirea cerească, singura care nu e înșelătoare. Și ei sunt asemeni unui prizonier care închis în celula lui, își rupe în bucățele coltucul de pâine negru și amar, dând fiecărei fărâmituri numele bunătăților de la ospetele de odinioară, cu care se desfăta pe când era liber. Așa, amăgindu-se singur, înghite pâinea cumplită a închisorii.

43

Aceste dorințe fără de număr, vlăstare ale poftii trupești, nu vor putea niciodată să țină locul adevăratei iubiri, nici să-i facă pe oameni fericiți. Dimpotrivă, sporesc nenorocirea lor, pentru că ceea ce-i ademenește de departe, de aproape îi scârbește. Roză pare, după floare - după fruct, e mătrăgună. Puzderia de dorințe fărâmițează inima omului, iscând lupte lăuntrice, ca și lupta dinafară, între fiii omului.

Acest lucru îl arată în chip minunat Apostolul lui Dumnezeu. Iată ce spune Iacov, fratele Domnului: „De unde vin războaiele și de unde certurile între voi? Oare, nu de aici: din poftele voastre care se luptă în mădularele voastre? Poftiți și nu aveți, ucideți și pizmuiți și nu puteți dobândi ce doriți... Cereți și nu primiți, pentru că cereți rău, ca voi să risipiți în plăceri.” (Ioan 4,1-3)

Și Petru: „Iubiților, vă îndemn ca pe niște străini ce sunteți și călători aici pe pământ, să vă feriți de poftele cele trupești care se războiesc împotriva sufletului” (Petru 2,11). Și Pavel:

„În Duhul să umblați și să nu împliniți pofta trupului” (Gal. 5,6). Așa ne învață ei, precum și multe altele asemenea.

44

Fiica mea, odată cu iubirea oamenii au pierdut și conștiința adevărului. Căci dragostea și adevărul sunt de nedespărțit. Și de aceea, după cum mulțimea de dorințe a înlocuit iubirea, la fel și mulțimea ideilor mincinoase a înlocuit adevărul, iar zeii mincinoși pe singurul Dumnezeu adevărat. Oricărei dorințe omenești îi răspunde câte o zeitate mincinoasă.

Acest lucru apare limpede în toate mitologiile, mai ales în cea a grecilor, care a fost elaborată în chip amănunțit de către poeți care au și răspândit-o din păcate. Patimile și poftele omenești s-au întins și asupra zeilor, și oamenii „s-au rătăcit în gândurile lor și inima lor cea nesocotită s-a întunecat. Zicând că sunt înțelepți, au ajuns nebuni” (Rom. 1,21-22). Ori, nebunia aceasta e mai primejdioasă decât celelalte.

45

Cu cele trei pofte care le-a stârnit în sufletul Evei, ca să scoată de acolo iubirea, duhul cel rău l-a ispitit și pe Mântuitorul, în pustie. Anume: dorința de îndestulare trupească, dorința de cunoaștere și dorința de stăpânire. Acestea toate însă, fără Dumnezeu, împotriva lui Dumnezeu și a iubirii Sale. Dar Iisus l-a izgonit de la Sine, așa cum nu a făcut Eva: „*Piei, satano*” (Mat. 4,10).

46

Iată ce a făcut Fiul lui Dumnezeu pentru oameni, chiar de la începutul lucrării Sale mântuitoare. Iar la sfârșit, Iisus le spune ucenicilor: „*Vine stăpânitorul acestei lumi* (adică prințul minciunii și al tuturor dorințelor amăgitoare). *El nu are nimic în Mine*” (Ioan 14,30), nici una din aceste dorințe ale noastre, între Dumnezeu și Satan este o depărtare la fel de mare ca de la iubire la poftele amăgitoare.

47

Iubirea nu-i doar un simțământ ci ea este regina tuturor simțămintelor nobile și ziditoare. „Pe bună dreptate iubirea a fost numită maica virtuților” zice fericitul Teognost al Edesei. Toate celelalte simțiri înalte și frumoase sunt asemenea unor domnițe împrejurul reginei. Și Apostolul le scrie Colosenilor că dragostea este desăvârșirea: „*Dragostea este legătura desăvârșirii*” (Col. 3,14). Iar către Tesaloniceni: „*Domnul să îndrepteze inimile voastre spre dragostea lui Dumnezeu*” (I Tes. 3,5).

Dragostea este calea care duce cel mai repede în împărăția cerurilor.

Dragostea nimicește depărtarea dintre Dumnezeu și om.

48

Ascultă și această taină, fiica mea: Pentru că este persoana desăvârșită, Dumnezeu este și iubirea desăvârșită; pentru că este persoana desăvârșită, Dumnezeu este și adevărul desăvârșit; pentru că este persoana desăvârșită, Dumnezeu este și viața desăvârșită. De aceea a rostit

Hristos cuvintele care au cutremurat lumea: „*Eu sunt Calea, Adevărul și Viața*” (Ioan 14,6), înțelegând prin cuvântul „cale” tot iubirea.

Iar iubirii - cale, i-a fost dată întâietatea, pentru că numai prin iubire poți dobândi adevărul și viața. Apostolul Domnului a mai spus: „*Cel ce nu iubește pe Domnul să fie anatema!*” (I Cor. 16,22). Și cum să nu fie blestemat cel lipsit de iubire, lipsit așadar și de adevăr, și de viață? Unul ca acesta se osândește singur.

49

Trupul nu poate nici să iubească, nici să urască. Trupul nu poate iubi alt trup. Puterea dragostei este a sufletului. Când sufletul iubește un trup, aceea nu este iubire, ci poftă, dragoste necurată. Când un suflet iubește alt suflet, dar nu în Dumnezeu, aceea este fie admirație, fie milă. Iar când un suflet iubește un suflet întru Dumnezeu, dincolo de înfățișarea trupească, de urâtenie sau de frumusețe, aceea este dragostea cea adevărată, fiica mea, în care află viața.

50

Cel cunoscător atrage prin știință, cel bogat prin bogăție, cel frumos prin frumusețe; un artist atrage prin arta sa. Și atrage fiecare la sine o oarecare mulțime de oameni, mai mulți sau mai puțini. Numai dragostea îi atrage pe toți deopotrivă. Chemarea iubirii este nesfârșită, înțelepți și proști, bogați și săraci, frumoși și urâți, sănătoși și bolnavi, tineri și bătrâni, toți vor să fie iubiți.

Ori Hristos i-a cuprins în dragostea Sa pe toți oamenii, și i-a cuprins și pe cei morți, care sunt de mult praf și țărână, pe cei dați cu totul uitării.

51

Omul vrea să fie iubit chiar și după moarte. Chiar mort, luptă cu moartea. Mulți se străduiesc, prin fapte de binefacere, prin moștenirile pe care le lasă, să se asigure că vor fi iubiți și după ce mor, că vor fi iubiți ca și când ar fi vii. Sigur că rudele iubesc pe cei dintr-ai lor care au murit; iată însă ce a făgăduit Hristos: „*Eu când Mă voi înălța de pe pământ îi voi trage pe toți la Mine*” (Ioan 12,32). Înălțat pe Cruce, în jertfa iubirii pentru noi, a atras la El pe toți oamenii, chiar și pe cei morți, pe cei din iad. Înainte de Hristos, fiica mea, nu era nici învățătură, nici religie a iubirii.

52

Apostolul Cuvântului și al Iubirii, Sfântul Ioan, scrie: „*Nu iubiți lumea, nici cele ce sunt în lume. Dacă cineva iubește lumea, iubirea Tatălui nu este întru el*” (I Ioan 2,15) și mai departe arată pentru ce omul nu trebuie să iubească lumea: „*Pentru că tot ce este în lume, adică pofta trupului și pofta ochilor și trufia vieții nu sunt de la Tatăl, ci sunt din lume. Și lumea trece și pofta ei, dar cel ce face voia lui Dumnezeu rămâne în veac*” (I Ioan 2,16-17). Prin urmare acestea trei: pofta trupului, pofta ochilor și trufia vieții, (înțelege aici trufia cunoașterii) sunt anticele ispitite prin care Satan a înșelat-o pe Eva, dar nu l-a putut înșela pe Hristos.

53

Sfântul Antonie cel Mare spune: „începătura păcatului este pofta; începătura mântuirii și a Împărăției lui Dumnezeu este iubirea”. „Iubirea și pofta sunt potrivnice una alteia. Cel care numește pofta „iubire”, păcătuiește împotriva iubirii. Pentru că iubirea este duhovnicească, înfloritoare și curată, pe când pofta este trupească, bolnavă și murdară. Iubirea e nedespărțită de adevăr, pe când pofta e nedespărțită de amăgire și de minciună. Este în firea iubirii să sporească din putere în putere și din bucurie în bucurie, oricare ar fi vârsta omului, pe când pofta repede se spulberă de parcă n-ar fi fost, se schimbă în dezgust și-l aruncă adesea pe om în deznădejde.

54

Ceea ce nu poți osândi la animale, la oameni este o vină. Oricât de multe știm despre viețuitoare, nu ne dăm seama de ceea ce se petrece înlăuntrul lor; nu vedem decât ceea ce ni se înfățișează în afară. Cu toate acestea, știm cu siguranță că ele trăiesc potrivit firii și înzestrării lor, potrivit cu ceea ce Ziditorul a așezat din început într-însele; fiecare viețuitoare după felul său, fără abatere. Nu poate fi vorba în ce le privește de păcat. Omul însă, trăind ca animalul, păcătuiește și păcătuiește și mai mult atunci când dă dorințelor sale animalice numele sfânt al iubirii. Trăind ca un animal, omul coboară cu mult mai jos decât acesta.

55

Dacă auzim pe cineva spunând că omul trebuie să trăiască potrivit firii sale, să-l întrebăm: care fire? După firea sa de obârșie, fără păcat, cea din Rai, așa cum a făcut-o Dumnezeu? Sau după firea căzută, sălbăticită și îmbolnăvită de demoni, strâmbă de patimi, ciumată? Dumnezeu nu l-a zidit pe om ca pe restul naturii, ci într-un fel aparte; i-a dat și putere asupra celor din natură așa încât locul omului în zidire e cu totul altul decât al peștilor, târâtoarelor și tuturor viețuitoarelor, deasupra a tot regnul animal, deasupra maimuțelor!

Hristos a venit să înnoiască această cea dintâi adevărată fire a omului. Și numai cel care trăiește potrivit acestei firi, trăiește în firea omenească cea adevărată. Antropologia se află deasupra zoologiei.

56

Omul înnoit de Hristos trăiește cu o fire înnoită, cu o inimă primenită și cu o voință primenită. Cele trei măsuri al sufletului au crescut cu aluatul Sfântului Duh (cf. Matei 13,33), pentru ca să cuprindă într-însele iubirea treimică, cerească, cea care *întrece toată mintea*. Despre acest om nou după asemănarea lui Hristos, vorbește Apostolul. Și mai spune: „*Cele vechi au trecut, iată toate s-au făcut noi*” (II Cor. 5,17).

57

Să treacă ceea ce este vechi și să se arate noul! Fierul mâncat de rugină să se facă oțel scânteietor! Culmile necurăției, care înconvoaie umerii omenirii, să se prăbușească în adânc!

Dar, ca să se împlinească aceasta, era nevoie de o putere mai presus de cea pe care o are omul, de o *dragoste care întrece toată mintea* și cuprinde toate făpturile, chiar pe cele ce se disprețuiesc singure pe sine. Nu se află pe pământ asemenea putere, asemenea iubire, asemenea cutezanță.

Trebuia să vină din cer aceasta! A venit. „Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3,16). Fiul lui Dumnezeu, înțelepciunea lui Dumnezeu și puterea, a coborât din cer ca să învieze cu iubirea Sa lumea cea moartă.

58

De două ori s-a cutremurat pământul de dragostea lui Hristos: o dată când a murit pe cruce, ca să izbăvească neamul omenesc din păcat și din moarte; a doua oară când a înviat, întru lumină și întru slavă, scoțându-i pe cei ferecați în iad. Cutremurele de pământ au trecut, dar cutremurul iscat în inimile oamenilor de focul iubirii nu! Întâi ceata apostolilor, apoi femeile mironosițe, apoi oștirile fără de număr ale ucenicilor care au umplut, de-a lungul veacurilor, fața pământului.

Înflăcărat de dragostea lui Hristos, prigonitorul de altădată a strigat: „M-am lipsit de toate și le privesc drept gunoaie, ca să dobândesc pe Hristos” (Fii. 2,8).

59

Și tot Sfântul Apostol Pavel însemnează, nu cu pana de scris, ci cu flacăra de foc: „Cine ne va despărți pe noi de dragostea lui Hristos? Necazul, sau strâmtorarea, sau prigoana, sau foametea, sau lipsa de îmbrăcăminte, sau primejdia, sau sabia? Precum este scris: «Pentru Tine suntem omorâți toată ziua, socotiți am fost ca niște oi de junghiere». Dar în toate acestea suntem mai mult decât biruitori, prin Acela care ne-a iubit. Căci sunt încredințat că nici moartea, nici viața, nici îngerii, nici stăpânirile, nici cele de acum, nici cele ce vor fi, nici puterile, nici înălțimea, nici adâncul și nici o altă făptură nu va putea să ne despartă pe noi de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Hristos Iisus, Domnul nostru.” (Rom. 8,35-39). Află, fiica mea, că toate armile iadului dau înapoi din fața omului care are o astfel de iubire.

60

„Foc am venit să arunc pe pământ” (Luca 12,49), spune Domnul. Este focul ceresc al iubirii, fără de fum, fără nimic trupesc sau material, fără nici urmă de zgură. Cu această dragoste s-au îmbătat și apostolii, și atâția fără de număr sfinți. Dezbrăcată de orice dorință trupească trecătoare, întoarsă numai și numai către Cel singur Preaiubit, inima lor nu mai aștepta nimic de la lume, ci dădea lumii totul, de dragul Lui.

61

Numai față de o persoană se poate nutri o asemenea iubire. Chiar și iubirea pământească, în măsura în care aceasta se poate numi iubire, se îndreaptă tot numai către o persoană, niciodată către vreo idee, lege sau orice altă construcție a rațiunii. Oricât au lucrat înțelepții de dinainte de Hristos și de după Hristos, să facă lumea să creadă într-un Dumnezeu impersonal, ei n-au făcut altceva decât să toarne apă într-un ciur. Dar nici între popoarele care credeau într-un Dumnezeu personal, sau în zei personali, nu s-a aflat vreunul la care să se găsească un dumnezeu în stare de atâta iubire câtă s-a arătat lumii în persoana lui Iisus Hristos, Dumnezeu-Omul.

62

Iubirea pe care a arătat-o Hristos lumii, fiica mea, este iubirea care exista „*mai înainte de întemeierea lumii*” (Ioan 17,25). Așadar iubirea nu e trecătoare, ci e veșnică. „*Eu sunt întru Tatăl Meu și voi în Mine și Eu în voi.*” (Ioan 14,20). Acolo unde este Fiul, este și Tatăl, este și Duhul Sfânt. El vine să umple și să împlinească întreaga fire trinitară a sufletului omenesc. Cu toate că e stăpânul Casei, bate ca un străin la ușa fiecărui suflet. A dat omului libertate și nu vrea să intre cu sila. Fericit este cel care își supune libertatea iubirii! „*Voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine*” (Apoc. 5,20). Fericit cel care își deschide de bunăvoie inima Mântuitorului! Unul ca acesta primește întreaga Lui dragoste, și cu această dragoste împreună viața, pacea și bucuria.

63

Din dragoste pentru suflet, Mântuitorul Iisus nu uită nici de trup, căruțașul sufletului, îl hrănește în foamete, îl vindecă de boli, îl scoate din furtuni și îl curăță de duhurile rele. Se atinge de ochii orbilor, își pune mâna Sa pe leproși și pe morți, îndreaptă pe gârbovi și pe slăbănogi. Pe gârbovi, fiica mea! Vezi? El nu ține seama nici de urâtenia, nici de frumusețea trupească, ci numai de sufletul care crește și se împlinește în trup; la trup El caută roadele duhovnicești, știind bine că creanga răsucită și înconvoiată poartă adesea cel mai dulce fruct. Să nu uiți niciodată asta, fiica mea.

64

Mântuitorul știe mai bine cât prețuiește trupul omenesc. Ce-i acest trup? Doar, tot El ne-a spus-o prin graiul sfinților Săi prooroci, apostoli și poeți: este fum în risipire, iarbă ce se usucă, floare ce se pălește, praf și pulbere. Oamenii, plini de trufie cum sunt, privesc în orbenia lor la trăsura, nu la cel care o conduce, însă Domnul caută la vizitiu, la cel care, ascuns în caleașca, o mână pe aceasta. Toată dragostea și grija Lui se îndreaptă spre conducătorul nevăzut, spre suflet. Iar când drege și când spală căruța, pentru căruțaș o face. Pentru sufletul cel fără de moarte vindecă El și hrănește trupul. „*Pentru că ce-i va folosi omului dacă va câștiga lumea întreagă, iar sufletul său îl va pierde?*” (Matei 16,26).

65

Mântuitorul îl îndeamnă pe om să nu-și facă griji pentru hrana sa, nici pentru băutură, nici pentru îmbrăcăminte, aceasta fiind o grijă de căpetenie a închinătorilor la idoli, iar nu a ucenicilor Săi. Nu se cuvine copiilor lui Dumnezeu, oameni fiind, să aibă aceleași griji ca animalele. Dumnezeu, gazda noastră în această lume, știe ce ne trebuie, poartă El grijă de nevoile noastre. Ori poate își închipuie cineva că Dumnezeu nu-și cinstește pe oaspeții Săi nici cât o *gazdă* de-a noastră? Doamne ferește!

Oricât ne-am îngriji de trup, tot nu putem să-l scăpăm de bătrânețe, de boală, de moarte și de stricăciune. Dar Atotputernicul, care ne-a înveșmântat sufletul în acest uimitor trup plăsmuit din pulbere, de atâta preț pentru noi, ne va înveșmânta după moarte cu trupuri și mai frumoase, nepieritoare, nestrăcioase, neatinse nici de boală nici de bătrânețe. Și aceasta ne-a făgăduit-o însuși Ziditorul nostru, care ne iubește, care ne-a făcut din iubire.

66

Dragostea de Dumnezeu alungă din suflet orice teamă, fără numai frica de păcat, nu. Dimpotrivă, frica de păcat sporește odată cu dragostea. Frica de păcat este tocmai frica de

Dumnezeu. Iubitorii de Dumnezeu nu s-au însăpăimântat nici de oameni, nici de fiare, nici de lipsuri, nici de moarte. Mai mult, erau bucuroși să îndure și ei pentru Cel care a îndurat atâta suferință pentru dânșii, căutând să-i semene cât mai bine Acestuia. Moartea, despărțirea de lumea de aici, ei o priveau ca pe o mai grabnică întâlnire cu Domnul cel Preaiubit.

Iată mărturia Apostolului: „*Avem încredere și voim mai bine să plecăm din trup și să petrecem la Domnul*” (II Cor. 5,8). Ei știau că, părăsind locașul trupesc, muritor, sufletul va afla așezământ în ceruri. „*Căci știm că, dacă acest cort, locuința noastră pământească, se va strica, avem zidire de la Dumnezeu, casă nefăcută de mână, veșnică, în ceruri. De aceea și suspinăm, în acest trup*” (II Cor. 5,1-2).

67

Acelora care îl urmează, Hristos le dă o pildă de iubire cerească: „*Dacă păziți poruncile Mele, veți rămâne întru iubirea Mea, după cum și Eu am păzit poruncile Tatălui Meu și rămân întru iubirea Lui*” (Ioan 15,10). Toate poruncile Mântuitorului se cuprind într-una: Să iubiți. Celelalte, privind rugăciunea, milostivirea, smerenia, curăția, răbdarea, jertfa, îndrăzneala, iertarea, trezvia și bucuria, sunt numai razele iubirii. Așadar cine câștigă pe împărăteasa faptelor bune, câștigă și întreg alaiul ei.

68

În cărțile Noului Testament, iubirea stă deasupra tuturor celorlalte virtuți, ca una ce le cuprinde pe toate.

Cine nu cunoaște cuvântul Apostolului Pavel despre Dragoste? „*Dacă aș grăi în limbile oamenilor și ale îngerilor, iar dragoste nu am, făcutu-m-am aramă sunătoare și chimval răsunător. Și de aș avea darul proorociei și tainele toate le-aș cunoaște și orice știință, și de aș avea atâta credință încât să mut și munții, iar dragoste nu am, nimic nu sunt. Și de aș împărți toată avuția mea și de aș da trupul meu ca să fie ars, iar dragoste nu am, nimic nu-mi folosește. Dragostea îndelung rabdă; dragostea este binevoitoare, dragostea nu pizmuește, nu se laudă, nu se trufește. Dragostea nu se poartă cu necuviință, nu caută ale sale, nu se aprinde de mânie, nu gândește răul. Nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr. Toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă... Și acum rămân acestea trei... credința, nădejdea, dragostea. Iar mai mare dintre acestea este dragostea.*” (I Cor. 13,1-7; 13).

69

Când intră dragostea dumnezeiască în inimă, fiica mea, cu ea odată intră totul: înțelepciunea și puterea, curăția și milostivirea, dreptatea și îndrăzneala, înfrânarea și chibzuință, pacea și bucuria și tot lucrul bun. Și cum să nu fie așa? „*El, Care pe însuși Fiul Său nu L-a cruțat, ci L-a dat morții, pentru noi toți, cum nu ne va da, oare, toate împreună cu El?*” (Rom. 8,32). Întreaga istorie a Bisericii stă mărturie; dragostea lui Hristos face din oamenii cei mai simpli - înțelepți, din cei slabi face martiri, din desfrânate face femei sfinte, pe hrăpăreți îi face milostivi, pe împărați și prinți - slujitori întru Hristos; lupii se fac mieluți și mieii - lei. Puterea cea minunată a iubirii lui Hristos crește și se înmulțește tot mereu.

70

Dând oamenilor toată dragostea Sa Hristos așteaptă și de la ei dragostea lor întregă. Și de la tine așteaptă toată dragostea ta, fiică preaiubită. Și nu numai că nu suferă ca inima cuiva să se împartă între Dumnezeu și Mamona, ci mai cere și un lucru ce pare cumva împotriva firii. „*Dacă vine cineva la Mine și nu urăște pe tatăl său și pe mama sa și pe femeie și pe copii și pe frați și pe surori și chiar și sufletul lui însuși, nu poate să fie ucenicul Meu* (Luca 14,26). *Cel ce iubește pe tată ori pe mamă mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine*” (Matei 10,37).

Sigur că nu oricine poate să facă asta, ci numai acela care își deschide lui Dumnezeu inima. Atotputernicul face atunci aieva cele cu neputință. „Iubirea nu are într-adevăr nimic altceva decât pe Dumnezeu. Căci Dumnezeu este iubirea”, spune Nil Sinaitul.

71

Câtă vreme omul nu ajunge să se scârbească de haina cea veche nici nu-și poate dori una nouă. Cum am putea noi să ajungem *făptură nouă în Hristos, om nou, fiu al luminii*, dacă nu ne urâm sufletul nostru cel păcătos, care din pricina robirii sale la trup a ajuns și el să fie mai mult carne decât duh? Omul cel vechi nu încearcă în fața lui Dumnezeu decât frică. Frica îi este început, îi este și sfârșit. Pentru omul cel nou însă frica este un început, iar sfârșitul este dragostea. Moartea pentru iubirea lui Hristos cheazășuiește viața cea veșnică.

72

Cine se îndepărtează de Hristos a și căzut îrt nebunia poftelor trupești, care nu se pot număra, nici măsura. Pe cei strălumiți de dragoste nu-i stăpânesc dorințele trupului; nu-i mișcă frumusețile acestei lumi trecătoare. „*Se folosesc de lumea aceasta, ca și cum nu s-ar folosi deplin de ea. Căci chipul acestei lumi trece*” (I Cor. 7,31).

Ei caută spre cele nevăzute, nu spre cele ce se văd. Privirea le e îndreptată dincolo de mormânt, spre Cel care îi iubește și care a pregătit pentru dânșii: „*Cele ce ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit, și la inima omului nu s-au suit*” (I Cor. 2,9). Acolo e capătul drumurilor și al necazurilor noastre. Iar cele de față sunt înșelătoare.

73

Nimeni nu poate să aibă dragoste adevărată și statornică pentru Dumnezeu până ce n-a câștigat iubirea întru Hristos. Iar fără iubirea pentru Hristos nu poate să aibă dragoste nici pentru aproapele său. Spunem iar, spunem mereu, precum s-a mai și spus: „Întru lumina Ta vom vedea lumină”. Am putea spune la fel de bine: „Întru iubirea Ta iubim noi”, căci numai și numai prin iubirea lui Dumnezeu Care a luat trup în iubirea lui Hristos, putem iubi și noi cu adevărat și pe Dumnezeu, și pe noi înșine și pe aproapele nostru; și chiar și pe dușmanul nostru.

Pentru că Hristos a murit și pentru vrăjmașii noștri, și tocmai datorită prețului pe care l-a plătit Hristos pentru răscumpărarea lor putem să-i iubim, să-i binecuvântăm și să ne rugăm pentru ei - de dragul lui Hristos, nu al vrăjmașului. Dumnezeiescul Maxim Mărturisitorul scrie: „Cine îl iubește pe Dumnezeu, îl iubește neapărat și pe aproapele”. Să adăugăm: Cine nu îl iubește pe Hristos Fiul lui Dumnezeu întrupat, nu îl iubește nici pe Dumnezeu, în Noul Testament sunt descoperite cele două dogme fundamentale: Sfânta Treime și întruparea Fiului lui Dumnezeu. Iubirea se întemeiază pe aceste două dogme.

Dumnezeu a binecuvântat căsătoria, mai întâi în Rai, apoi la Cana.

În căsătorie, două trupuri fac unul singur. Cele două suflete ajung să fie unul „fără despărțire și fără amestecare”. Două lăcașuri ale Duhului Sfânt sub un singur acoperiș! Dar de ce a unit Dumnezeu cele două trupuri? „Pentru că e mai lesne să călătorești în doi decât să fii singur”. Căsătoria pune frâu dorinței impure a trupului, iraționalitatea este înlocuită printr-un țel; înmulțindu-se neamul omenesc, se înmulțesc și cei mântuiți de jertfa lui Hristos.

Mai mult: căsătoria bărbatului cu femeia, uniți din dragoste și binecuvântați de Biserică, este simbolul cel mai grăitor al unirii duhovnicești dintre Hristos și Biserică, dintre Hristos și fiecare suflet creștin, între cei dintâi ucenici ai Mântuitorului, apostoli și mironosițe, se aflau și oameni căsătoriți, și necăsătoriți.

Idealul monastic e mai presus de fire, e îngeresc. Fără de număr sunt pildele ce s-au dat despre aceasta. Dar, după însuși cuvântul Domnului, „*nu toți pricep acestea, ci aceia cărora le este dat*” (Matei 19,11). Și nu urmează această cale fără să se înfricoșeze și fără să caute îndărăt decât aceia care au ochii deschiși spre împărăție și inima deschisă doar spre dragostea lui Hristos, cei cărora plăcutu-le-a să urce înălțimile duhovnicești, până la cer, la chemarea harului și a puterii lui Dumnezeu. „*Cine poate înțelege să înțeleagă*” (Matei 19,12). Fericită ești fiica mea, pentru că ai înțeles ce nu toată lumea înțelege, fericită ești, pentru că ai ales iubirea întregă.

Dragostea și slujirea Domnului sunt înverdate de apostolul Pavel - apostolul necăsătorit, când spune (fără însă a da o poruncă): „*Eu voiesc ca toți oamenii să fie cum sunt eu însumi, și repetă: Celor ce sunt necăsătoriți și văduvelor le spun: Bine este pentru ei să rămână ca și mine*” (I Cor. 7,7-8). Dar, pe cât a lăudat fecioria întru Domnul, pe atât a osândit necăsătoria stăpânită de poftă trupești. Iubirea pentru Domnul ia locul tuturor dorințelor. Dimpotrivă, dorințele necurate alungă iubirea, proțâpindu-se în locul ei.

Călugăria nu este regulă, ci excepție. O excepție fără de care Biserica lui Hristos nici nu a existat, nici n-ar putea să existe. Este asemeni acelor verbe neregulate (cum este verbul „a fi”) fără de care nu se poate cuvânta.

Numai cei cu mare dragoste de Hristos au putut duce marea asprime a vieții călugărești în Biserica ortodoxă. Aceștia au ajuns să fie *lumina lumii, îngeri pământești și oameni cerești*, legiuiri vii de credință și de curăție. „*Cine iubește vorbirea cu Hristos vrea să fie singur*”, a spus sfântul Isaac Sirul. Să vorbești în singurătate cu iubirea...

În viețile sfinților întâlnim minunate pilde de viață feciorelnică a unor soți care, în bună învoială trăiau ca niște frați, după proorocia Apostolului Pavel: „*Cei ce au femei să fie ca și cum nu ar avea*” (I Cor. 7,29). Biruitorii poftelor trupești au învins șarpele ce-o biruise pe Eva în Rai!

80

Noul Testament vorbește cât se poate de deslușit despre viața în căsătorie. Sfinții apostoli au sfătuit cu dragoste părintească și pe soți, și pe soții, și pe tineri. Supunerea femeii față de bărbat este asemeni cu supunerea Bisericii lui Hristos. Iar dragostea bărbatului pentru femeia sa trebuie să fie ca dragostea lui Hristos pentru Biserică, de dragul căreia El s-a adus jertfă pe Sine Însuși. Femeia căsătorită „*se va mântui prin nașterea de fii, dacă va stăruie cu înțelepciune în credință, în iubire și în sfințenie*” (I Tiim 2,15); „*iar cea care trăiește în desfătări deși vie, e moartă*” (I Tim. 5,6); cf. I Petru 3,1-8; I Cor. 7,1-16; Tit 2,1-6; I Cor. 7,7-8; 32-34. Copiii trebuie să-și cinstească părinții și să-i asculte. Fără răspundere, nu poate fi unire.

81

Cununia închipuie unirea dintre Hristos și Biserica Sa cea Sfântă, precum și unirea duhovnicească a lui Hristos cu sufletul fiecărui credincios al Său. Dimpotrivă, necredința și desfrâul închipuie satanismul, trădarea iubirii lui Dumnezeu, sfâșierea unirii cu Domnul. Asta și vrea Satana, care altceva nu-și dorește decât să facă de batjocură și de prisos iubirea lui Dumnezeu între oameni. Urăște iubirea cerească desăvârșită, îi place necurăția poftelor trupești, „*faptele cele fără de roadă ale întunericii*” (Efes. 5,11) cu care-i atrage pe oameni în iad.

82

Sfânta și dumnezeiasca Scriptură asemuie adesea întoarcerea de la Dumnezeu și închinarea la idoli cu adulterul și cu desfrânarea. Proorocii și apostolii osândesc cu mare asprime aceste păcate rușinoase care strică sufletul. Ori îți înșeli soția, ori te închini la idoli, cu oricare din aceste fapte te desparți de Dumnezeu și faci voia diavolului. Iubirea nu are nimic de a face cu adulterul și cu desfrâul, care doar o maimuțăresc.

83

Mai e și un alt păcat împotriva dragostei, tot atât de grozav ca adulterul și ca desfrânarea și chiar mai groznic decât acestea: este fățarnicia, potrivnicia față de Dumnezeu a mai-marilor popoarelor, care pe buze au iubirea de oameni, pe când în inimă le e cuibărit disprețul. Sub acoperământul legii, fură și asupresc nesocotind dreptatea, mila și credința. Dumnezeu îi deranjează, Hristos le stă în cale. Și-n răutatea lor caută să-i despartă pe oameni de Dumnezeu, iar pe Hristos să-L răstignească.

Aceștia sunt cei mai grozavi vrăjmași ai neamului, care prigonesc șiucid pe adevărații lui apărători.

Despre ei vorbea Hristos când le spunea fariseilor, așezându-i mai prejos de vameși și de femeile desfrânate: „*Adevărat grăiesc vouă, că vameșii și desfrânatele merg înaintea voastră în împărăția lui Dumnezeu*” (Matei 21,31).

Ce dulce e mireasma dragostei! Când aprindem tămâie, ne gândim la dulceața iubirii cerești! Ca un foc din cer Duhul Sfânt dă inimilor căldura dragostei și ca o adiere proaspătă risipește duhoarea păcatului, răspândind în lume mireasma lui Hristos. Toți sfinții poartă într-înșii această mireasmă și oamenii o simt venind și de la cei în viață, și de la sfintele lor moaște. „*Pentru că suntem lui Dumnezeu bună mireasmă a lui Hristos*”, spune Apostolul (II Cor. 2,15); mireasmă a conștiinței adevărului și a dulceții iubirii!

Dulcea mireasmă a Raiului! O cântă imnele Bisericii. Buna mireasmă a lui Hristos se răspândește asupra tuturor acelor care au pus mirul iubirii lui Dumnezeu în locul miasmei poftelor trupești, însă mireasma lui Hristos nu lucrează cu fiecare la fel, pentru că unora le este „*mireasmă a morții spre moarte, iar altora mireasmă a vieții spre viață*” (II Cor. 2,16). Pentru că dintre oameni unii spulberă mireasma lui Hristos alungând-o cu duhoarea păcatului, pe când alții o păstrează până în sfârșit, priveghindu-și inima, luptând prin dragoste, să fie în totul plăcuți Mântuitorului și să primească într-înșii acea „dulce mireasmă a Raiului”!

„*V-am logodit unui singur bărbat, ca să vă înfățișez lui Hristos fecioară neprihănită*” (II Cor. 11,2), le scrie Pavel Corintenilor căzuți pradă poftelor trupești și nelegiurii. Lucrarea Bisericii este aceasta: să-i curețe pe credincioșii săi de toată murdăria păcatelor și a patimilor, să facă sufletele lor limpezi și sfinte ca niște fecioare, ca niște mirese ce merg să se înfățișeze lui Hristos, Cel preacurat, Cel preasfânt.

Scrie Sfântul Teognost: „Lupta cea mare se dă pentru întreaga înțelepciune, pentru feciorie. Cine a păstrat cum se cuvine castitatea, câștigă cununa de martir, stârnind uimirea îngerilor. O baladă din popor cântă „mireasma sufletelor de fecioare”. Este mireasma purității și a sfințeniei, fiica mea.

În Răsărit oamenii știu să deosebească după mireasma lor sufletele botezate de cele care nu sunt botezate. Și albinele știu să deosebească după miros pe răufăcători și se reped asupra lor. Până și fiarele sălbatice se apropie de oamenii sfinți, îmblânzindu-se de mireasma iubirii.

Cu cât mai mult simțeau apostolii mireasma cerească! (cf. Fil. 4,18). Dumnezeu nu putea să îndure mirosul jertfelor aduse de către cei fățarnici și fără de lege. Și nu jertfele erau de vină, ele miroseau ca totdeauna după felul lor, ci sufletele celor ce jertfeau, acelea răspândeau duhoare (cf. Isaia 1,13).

Dragostea iartă mult și de dragul iubirii se iartă totul, pe când trufașa îndreptățire de sine este potrivnică dragostei. Simon fariseul a râs de Iisus, îngăduind în casa sa femeii păcătoase să-i spele picioarele și să i le șteargă cu părul ei, ca o mărturisire că păcatele îi sunt nenumărate ca și perii capului său; Iisus însă i-a spus acestuia: „*Jertate sunt păcatele ei cele multe, căci mult*

a iubit” (Luca 7,47). Pe Cine a iubit? Pe Acela ce se îndrepta spre Golgota, ca să spele de păcate pe acea femeie și întreaga lume - nu cu lacrimi, ci cu sânge.

89

Iubindu-ne pe noi, Hristos vrea de la noi sufletele, nu bunurile noastre. Oamenii însă, lipsiți de dragoste cum sunt, așteaptă binefacerile lui Dumnezeu, mai mult decât pe El însuși. Așteaptă să le dea pâine și ploaie, rodnicie, sănătate - toată felurimea bunurilor pământești. El le dă acestea toate, părându-I rău că nu e căutat și El Însuși. Oamenii uită că, de L-ar câștiga pe Hristos, câștigă totul. Spune Apostolul: „*M-am lipsit de toate și le privesc drept gunoaie, ca să dobândesc pe Hristos*” (Filipeni 3,8). Iar altădată le scrie credincioșilor: „*Nu caut ale voastre, ci pe voi*” (II Cor. 12,14).

90

Dragostea și vânarea de zestre nu se pot împăca. Singură te-ai încredințat de acest lucru, fiica mea, și amară ți-a fost încredințarea! A cere zestre este totuna cu a fi lipsit de dragoste. În troparul închinat sfințelor mucenice, cântarea bisericească înfățișează cât se poate de grăitor dragostea lor pentru Hristos: „*Pe Tine Mirele meu te iubesc...ca o jertfă fără prihană, primește-mă pe mine, aceea ce mă jertfesc ție*”. Asta așteaptă Hristos de la miresele Sale: sufletele lor, înmiresmate de dragoste arzătoare, nu zestrea lor. Cei trei logodnici pe care i-ai avut, fiica mea, n-aveau de gând să ți se dăruiască, ci să ți se vândă.

91

Imnografia ortodoxă Îl cântă adesea pe Hristos ca mire, precum și nunta Sa cu inima noastră și cu întreaga Biserică. Se vede prea bine aceasta în pilda nunții fiului de Împărat. Acolo Hristos ni se înfățișează ca Fiu de Împărat și ca Mire. Cei chemați nu vin toți, mulți fiind ținuți legați de poftele trupești și cununați cu țărâna. Dar chiar și fără aceștia, „*s-a umplut casa nunții cu oaspeți*” (Matei 22,10). Tot așa se va umple și Împărăția Cerurilor, cămara de nuntă a lui Hristos, cu fecioarele care L-au iubit, și I-au fost credincioase. Iar cine întârzie să vină, nu pentru că n-a fost poftit nu vine, ci pentru că *nu vrea* să vină.

92

Oricum s-ar desfășura lucrurile oamenilor pe pământ, oricâte intrigi s-ar țese și oricâte piedici ar pune Satana și cei fără de Dumnezeu și oricât de grozavă ar fi lepădarea de adevăr și de iubire în vremurile de apoi, Împărăția lui Hristos tot se va umple. El Însuși ne-a învățat să socotim bine cum avem să terminăm lucrul început. S-ar putea atunci ca Dumnezeu să nu-și fi făcut dintru început socotelile Sale pentru Împărăție? Biserica este trupul Său, și cum ar putea să-I fie trup, dacă n-ar avea toate mădulele la locul lor, până la cele mai mărunte? Multe suflete păcătoase se vor întoarce la Domnul, și El le va curăța și se vor naște din nou și se vor chema cu vrednicie miresele Sale. Dar întoarcerea la Hristos nu este decât începutul luptelor pe care fiecare le poartă pentru a întâlni dumnezeiescul har.

93

Cum se bucură părinții când își văd copiii cinstiți și iubiți de cei din jur, la fel și Domnul se bucură când oamenii cinstesc și iubesc pe sfinții Săi. „*Cine vă primește pe voi, pe Mine Mă primește*” (Matei 10,40), a spus El, așadar cine cinstește pe sfinții lui Hristos, aduce slavă lui

Hristos Însuși. Sfinții L-au preamărit pe Domnul pe pământ prin duhovniceasca dragoste și au păzit poruncile Lui trecând prin orice ispită. Și așa au zdrobit pe străvechiul balaur al răutății și al urii, pe cel care dintru început a fost ucigaș de om. Neavând nimic pe pământ pentru ei înșiși, au câștigat totul în ceruri.

Și aceasta este făgăduința făcută nu de buze omenești înșelătoare, ci de Dumnezeu Însuși: „*Aceasta va fi moștenirea biruitorului - îi voi fi lui Dumnezeu și el îmi va fi Mie fiu*” (Apoc. 21,7).

94

Cine va fi biruitor? Cel care știe că e mădular al lui Hristos acela va fi biruitor, cel care-și păstrează sufletul, trupul în sfințenie pentru că știe că acestea nu sunt ale lui ci ale lui Hristos. Biruitor va fi cel care, văzându-L pe Hristos răstignit își spune: Mă iubește mai mult decât mă iubește mama mea, îndură chinuri pentru păcatele mele, își varsă sângele pentru curățirea și pentru mântuirea mea. Vor birui cei care vor fi vegheat asupra sufletelor lor, ca să le împodobească cu focul iubirii pentru Mirele cel Veșnic, pentru Hristos. Da, toți cei care răspund la chemarea nunții Mielului. „*Fericiți cei chemați la cina nunții Mielului!*” (Apoc. 19,9).

Frica de Domnul este începutul înțelepciunii, dar împlinirea și desăvârșirea înțelepciunii este iubirea.

95

Toți sunt chemați, iar Dumnezeu vrea ca toți să vină! Cu adevărat, mulți au și răspuns chemării în curgerea veacurilor, și mulți vor mai răspunde încă. Adunarea lor: va fi ca nisipul mării.

Sfântul Ioan Cuvântătorul de Dumnezeu înfățișează această adunare astfel: „*M-am uitat și iată mulțime multă, pe care nimeni nu putea s-o numere, din tot neamul și semințiile și popoarele și limbile, stând înaintea tronului și înaintea Mielului, îmbrăcați în veșminte albe și având în mână ramuri de finic*” (Apoc. 7,9). O astfel de sărbătoare, o astfel de bucurie, nimeni de pe pământ nu și-o poate închipui, mintea n-o poate pătrunde. E sărbătoarea dragostei, care întrece toată mintea și toată închipuirea. E Împărăția cea nesfârșită a lui Hristos.

96

Ia aminte, Casiana, și să nu te amăgești: iubirea pe care Mielul o păstrează celor ce răspund chemării Tatălui și, cu frică și cu dragoste, vin la nunta Fiului Său, este o iubire dulce, blândă. Dar, pe cât este de dulce acea iubire, pe atât este de grozavă mânia asupra celor care întorc spatele chemării, nesocotind-o, asupra celor care sfășie pe cei trimiși s-o vestească!

Căci, atunci când Mielul lui Dumnezeu va fi învins toate fiarele, și pe cele cu chip de om, și pe cele fără chip de om, când se va arăta El lumii, vor urla cu spaimă mare, strigând munților și stâncilor: „*Cădeți peste noi și ne ascundeți pe noi de fața Celui ce șade pe tron și de mânia Mielului*” (Apoc. 6,16). Dreaptă, însă grozavă va fi răzburarea iubirii înșelate.

97

Ce mai mânie, câtă ură, câtă plângere pe la judecăți, când unul din soți îl înșeală pe celălalt! Și cu toate acestea, nici unul din ei nu și-a jertfit pentru celălalt nici ochiul, nici mâna, nici un deget măcar. Dar câtă tulburare! Iar Hristos s-a jertfit cu totul, Și-a vărsat sângele pentru tot sufletul omenesc, întru cât mai îndreptățită este atunci mânia Lui față de cei ce I-au trădat iubirea Lui cea pecetluită cu sângele Său și cu moartea Sa!

Spune Sfântul Simeon Noul Teolog: „Dacă un suflet își abate dragostea de la Hristos Mirele asupra a orice altceva, inima robindu-i-se, acea făptură ajunge să-i fie Mirelui respingătoare și plină de urâciune". Luptă-te fiica mea, ca să înveți să iubești pe Hristos mai mult decât lumea, mai mult decât pe tine însuși.

98

Iubirii nu-i trebuie lege - ea însăși este legea legilor. Este Legea cea nouă, Legământul cel nou. Testamentul cel nou al lui Hristos. „Și știm că Dumnezeu toate le lucrează spre binele celor ce iubesc pe Dumnezeu” (Rom. 8,28).

Se poate ca pe drumul dragostei să afli piedici și dureri, dar după cuvântul lui Dumnezeu și după tot ce a învățat omenirea în îndelunga-i viețuire, drumul ajunge fără greș la Binele cel mai înalt.

99

Ți-am scris mult fiică, și cu toate acestea puteam să-ți spun totul în doar câteva cuvinte: dacă îl iubești pe Mântuitorul Iisus Hristos, ai și împlinit cele două mari porunci ce s-au dat pentru iubire. Căci El este și Dumnezeu, și tot El este și aproapele tău. Da, El ne este cel mai de aproape. Iar ținta cea dreaptă a celor două porunci ale dragostei, este El.

Odinioară nu le era cu puțință oamenilor să-L iubească pe Dumnezeu cel nevăzut. Iisus Hristos este totodată Dumnezeu arătat și om adevărat. Dumnezeu Omul, Care S-a arătat ca Dumnezeul iubirii și ca om al iubirii, S-a jertfit pentru noi. Adevărat îți spun, mai ușor este să iubești un astfel de Dumnezeu, și întru El toate ale sale.

100

O, Casiana, în curând toți te vor părăsi și tu vei părăsi totul. Prietenii te vor uita și bogăția nu-ți va folosi la nimic, frumusețea îți va păli, puterea ți se va risipi, trupul ți se va destrăma iar sufletul ți se va cufunda în întunecime. Cine îți va întinde mâna, în întuneric și în singurătate? Hristos singur, prietenul omului - dacă te-ai îndreptat spre El, dacă te-ai unit cu El în răstimpul vieții tale.

El te va scoate din întuneric la lumină și din singurătate către adunarea cea din ceruri.

Zi și noapte să păstrezi în duhul tău această învățătură și să umbli într-însa. Hristos Domnul, Împăratul Iubirii, să fie cu tine. Amin.

Însemnare:

Închin această scriere fiicei mele duhovnicești monahia Casiana, ca să o citească și să caute întotdeauna lucrul cel mai de seamă în cer și pe pământ.

*Smeritul rob al lui Dumnezeu,
Calistrat.*

VII. DEZVĂLUIREA

Timp de câteva zile, Pavel și Marko Knez se îndeletniciră cu copierea celor două manuscrise - cel al lui Ioan din Saraievo și cel al părintelui Calistrat. Bucuros de descoperire, părintele stareț nu lăsa ca acest din urmă manuscris să fie scos afară din mănăstire, însă le dădu blagoslovenie să-și facă fiecare câte o copie.

Cei doi își întocmiră copii, pe care le luară cu ei, iar originalele fură puse laolaltă și înmânate starețului, pentru ca acesta să le pună în siguranță, unde ar fi socotit de cuviință.

La această lucrare doctorul Sumrak nu luă în nici un fel parte. El nici măcar nu mai ieși din odaia lui. Într-o noapte, plouă cu găleata, fără contenire, de seara și până în zori. Iar dimineața, doctorul Sumrak fu găsit întins lângă mormântul Casianei. Murise.

În chilia lui se aflau două scrisori; una către Pavel din Saraievo, iar cealaltă pentru starețul mănăstirii.

Iată cuprinsul primei scrisori:

Dragul meu prieten, Pavel,

După atâția și atâția ani de prietenie, iată că mă înfățișez ție ca un necunoscut. Eu sunt studentul în medicină pe care Iula Gheboasa l-a întreținut la studii. Eu sunt făptura crudă care și-a călcat în picioare cuvântul dat. Eu sunt acel om plin de răutate. Am fugit în ajunul zilei hărăzite pentru cununia noastră la mănăstirea Savina.

Mai târziu, m-am căsătorit cu o femeie cumplită care m-a înșelat, m-a batjocorit, m-a chinuit și în cele din urmă a fugit furându-mi tot ce aveam. Iar aceasta a fost cea dintâi pedeapsă de la Dumnezeu, care a fost urmată de o alta, cu mult mai grea: remușcarea. Ros de această plagă, am venit și m-am așezat în Saraievo; Casiana se călugărise și numele ei era pe buzele tuturor. Am făcut acest lucru ca să fiu mai aproape de dânsa, ca să pot să-i dobândesc iertarea.

M-am spovedit părintelui Calistrat. El m-a dezlegat de păcat, după o lungă pocăință. Casiana m-a iertat și ea. Duhovnicul m-a iertat, ea m-a iertat, dar eu nu m-am putut ierta pe mine însumi. Dumnezeu m-a iertat oare? Fiind tânăr, în nebunia mea am disprețuit-o pentru urâtenia trupului; la amara-mi bătrânețe am venerat-o mai presus decât orice făptură omenească. Mi-am dat seama că sufletul meu e mult mai hâd și mai strâmb decât îi era ei trupul. O priveam ca pe un înger. Nici mâna nu îndrăzneam să i-o întind, nici marginea veșmântului nu îndrăzneam să i-o ating. Într-însa strălucea cerul. Prin ea l-am cunoscut pe Dumnezeu, prin ea m-am întors la credință și la Biserică. De la ea am învățat că nu există nici o punte între iubirea trupească și iubirea în Hristos.

Plecând din Saraievo, știam că am să mor curând. Toate puterile sufletului meu le-am strâns ca să ajung viu la mănăstire. Inima îmi bătea tot mai rar. N-am vrut să mor singur, în ultima mea clipă am coborât la mormântul ei, să-mi dau sufletul lângă ea. Știu că sunt nevrednic. Asta e tot. Iartă-mă, prietene. Bucuria din această sfântă mănăstire să nu-ți fie nici o clipă întunecată din pricina morții mele!

Tot ce am las, prin mijlocirea ta, acestei sfinte mănăstiri a Sfântului Sava. Știu că toate bunurile mele sunt praf și țărână, la fel ca și trupul meu. Iartă-mă.

*Domnul să fie cu tine.
Cu iubire până la moarte și dincolo de moarte, prietenul tău,*

Petru

Sumrak.

În scrisoarea către egumen spunea:

Cuvioase părinte stareț,

Iartă-mă. În nici un chip să nu îngădui ca ticălosul meu trup să fie îngropat în mănăstire! El m-a târât în păcat și păcatul mi-a distrus viața. Poruncește să fiu pus în pământ dincolo de zidurile mănăstirii, lângă râu. Când apele or să se umfle, or să mă ia cu ele și or să mă ducă mai departe, până la mare. Și roagă-te pentru sufletul meu păcătos.

Cu cinstire îți sărut dreapta.

Să mă ierți.

Doctorul Petru Sumrak,

păcătosul.

EPILOG

Uimire. Vorbe, fel de fel. Apoi lucrurile se așează. O minune nu stăpânește mai mult de câteva ceasuri această mănăstire, unde se întâmplă de la Dumnezeu atâtea.

Pe când oamenii încă mai vorbeau despre moartea doctorului atenția le fu deodată atrasă de un tânăr musulman din Berane, cu mintea rătăcită. De dimineață până seara, acesta alerga împrejurul bisericii. La început lumea îl căina, mai apoi, tot văzându-l se obișnuiră cu el și aproape nimeni nu-l mai băga în seamă. Într-o zi, pe când părinții mănăstirii citeau Psaltirea la mormântul Sfântului Sava, mai dădu o roată bisericii și, deodată, se opri.

- Unde mă aflu? făcu el, nedumerit.

Își venise în fire! Avea mintea întreagă. Părinții lui plâneau de bucurie. Toți cu mic cu mare, dădură slavă lui Dumnezeu, mulțumind Sfântului. Se vădise taina puterii plăcutului lui Dumnezeu, Sfântul Sava, și a tuturor sfinților din Mileșeva.

Pavel din Saraievo, stăpânit până-n acea clipă de durerea morții neașteptate a prietenului său, fu copleșit de uimire dinaintea acestui miracol.

- Ce mai minune! strigă el.

- Ei, domnule, să nu te miri, îi spuse un bătrânel de prin partea locului. Locul acesta e plin tot de foc din cer. Din vârful muntelui, unde-i cătunul nostru, vedem adesea ieșind lumină din morminte. Și nici nu-i de mirare. Doar sunt îngropați acolo atâția mucenici - călugări, femei, fete și copii, uciși de soldații otomani. Înalta Poartă, Stăpânirea, credea că din pricina mănăstirii Mileșeva și a Sfântului Sava se abătuse nenorocirea asupra împărăției otomane. Și, ori de câte ori se adunau oamenii în număr mare la mănăstire, erau ucise fapte nevinovate. Sunt și musulmani care au plătit cu capul, numai și numai pentru că se aflau aici în clipa măcelului.

- Țâșnește flacără din morminte, domnule, și lumină! Odată priveam de acolo de sus, și am crezut cu toții că a luat foc mănăstirea! O flacără mare din mormântul părintelui Calistrat, o flacără mare din mormântul maicii Casiana! Locul acesta e sfânt, domnule, e sfânt! Slavă lui Dumnezeu și Sfântului!

Călugării și starețul povestiră cum în fiecare luni (ziua îngerilor) din mormântul Casiane se răspândește o mireasmă preaminunată, ca dintr-un vas plin cu tămâie aprinsă. Și această mireasmă, pe cât se pare, poate fi simțită până departe, în satele mai răzlețite de mănăstire. Murise într-o zi de luni.

Pavel își mai însemnă încă multe mărturii din vremea vieții ei: cum primea și creștea în mănăstire copii din familiile sârbe și musulmane, cum tainăduia bolnavii doar cu o atingere a mâinii, cum la rugăciune se ridica în văzduh, cum ușa bisericii i se deschidea singură dinainte. Musulmanii o numeau Nena, creștinii îi spuneau Siiana (cea strălucitoare) pentru că fața îi strălucea. Frumusețea înăscută a chipului ei crescuse odată cu frumusețea duhovnicească a

sufletului.

Nici postul, nici osteneala, nici bătrânețea n-au stins strălucirea de pe fața ei.

Călătorii noștri rămaseră la Mileșeva până la înălțare, când era și hramul mănăstirii. Regele Ștefan, întâiul încoronat, sfințise Zica la sărbătoarea Înălțării Domnului și tot așa și fiul lui, regele Vladislav, rânduise pentru mănăstirea Mileșeva.

Ne aflam la doi ani de la eliberarea mormântului Sfântului Sava - nu numai de turci ci și de mai răii vrăjmași ai sârbilor ortodocși, din nefericire acești vrăjmași fiind din rândul celor botezați.

Sărbătoarea hramului fu înălțătoare, ca odinioară pe vremea împărăției Sârbești. La rugămintea pelerinilor din Saraievo, preoții pomeniră întreg șirul de generații care, de la tragica bătălie de la Kossovo și până în zilele noastre, au plătit cu viața prețul credinței celei adevărate și al libertății. După această pomenire înălțară cu toții laude lui Dumnezeu.

A treia zi după marea sărbătoare, luară din nou drumul spre Saraievo, de-a lungul râului Lim, de astă dată numai unsprezece călători. Trei zile cât țină călătoria, vorbiră despre ceea ce văzuseră și auziseră la mănăstirea Mileșeva, de tot ceea ce le umpluse inimile. Ajunși cu bine la Saraievo, încă nu isprăviseră de depănat tot firul.

CUPRINS

Serbia ortodoxă și Sfântul Sava

Episcopul Nicolae Velimirovici

Prolog

I. Iula Gheboasa

II. Părintele Calistrat

III. Fapte

IV. Casiana

V. Între zidurile mănăstirii

VI. O sută de capete de învățătură despre iubirea în Hristos

VII. Dezvăluirea

Epilog